

Alkoholivalistusta vanhemmille

Arviointi Viisas vanhemmuus -ohjelmasta 2009

RAPORTTI



© Kirjoittaja ja THL

Ruotsinkielinen tiivistelmä: Marina Andersson
Englanninkielinen tiivistelmä: Kenneth Gustafsson

Taitto: Helena Aavavesi

ISBN 978-952-245-225-2 (painettu)

ISSN 1798-0070 (painettu)

ISBN 978-952-245-226-9 (pdf)

ISSN 1798-0089 (pdf)

Yliopistopaino
Helsinki 2010

Lukijalle

Tämä raportti on arvio Alkon johtamasta Viisas vanhemmuus – Millaisen mallin annat lapselle? –ohjelmasta vuonna 2009. Aluksi kuvaan ohjelman syntyhistoriaa ja sisältöä tukeutuen Alkon alkoholipoliittisen työryhmän (nykyisin alkoholipoliittinen valiokunta) ja ohjelman asiantuntijaryhmän kokousten pöytäkirjoihin sekä lokakuussa 2008 valmistuneeseen ohjelmasuunnitelmaan. Toisessa luvussa erittelen tarkemmin ohjelman sanomaa; pääkohteenani tässä on ohjelman verkkosivujen (www.lastenseurassa.fi) sisältö: muodostan kuvan siitä, millaisen viestin se sivuilla käyvälle välittää. Kolmannessa luvussa kartoitan ohjelman ”maastoa”; kyse on ohjelman vaikutusmahdollisuuksien ja tarpeellisuuden erittelystä. Kuvaan julkisen keskustelun ja yleisen mielipiteen herkkyyttä lapsiin ja perheisiin liittyviä teemoja kohtaan ja käyn läpi ohjelmalle relevanttia alkoholi- ja perhetutkimusta.

Laaja neljäs luku on raportin ydin: siinä arvioin Viisas vanhemmuus –ohjelman havaitsemista ja virittävyttä vuonna 2009. Aineistoni ovat TNS-Gallupin väestökysely keväältä 2009, tilastot ohjelman verkkosivujen kävijämäärästä, kansalaisten verkkosivuille lähettämät puheenvuorot, ohjelman mediajulkisuus sekä lehtien omat selvitykset ohjelman ilmoitusten vastaanotosta. Näiden monipuolisten aineistojen erittely on sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista. Raportin päättävä viides luku sisältää tulosten yhteenvedon ja loppuarvioinnin.

Ensisijainen tehtäväni Viisas vanhemmuus –ohjelmassa vuonna 2009 on ollut arviointitutkimuksen tekeminen. Olennaisimpia tuloksia olen raportoinut ohjelman toteuttajille (erityisesti ohjelmasta Alkossa vastanneelle Maritta Iso-Aholle) sitä mukaa kuin niitä on kertynyt; tämä raportti kokoaa vuoden aikana tekemäni osatutkimukset yhteen. Myös mukanaoloni ohjelman asiantuntijaryhmässä on antanut minulle mahdollisuuden aktiivisesti vaikuttaa ohjelman suunnitteluun ja toteutukseen. Työni olen tehnyt itsenäisesti ja vapaasti, ennen kaikkea omaan tutkimuskokemukseeni tukeutuen.

Helsingissä tammikuussa 2010

Matti Piispa

Tiivistelmä

Piispa, Matti. Alkoholivalistusta vanhemmille. Arviointi Viisas vanhemmuus – ohjelmasta 2009.

Ohjelman tärkein tavoite on vanhempien ja muiden aikuisten alkoholin käytöstä lapsille ja nuorille aiheutuvien haittojen vähentäminen. Lisäksi ohjelma korostaa aikuisten kielteistä suhtautumista alaikäisten alkoholin käyttöön ja alkoholin välittämiseen. Ohjelma liittyy lähiyhteisöjen vastuullistamisen ja lapsinäkökulman vahvistumisen trendeihin yhteiskuntapolitiikassa.

Ohjelma ei ole vuonna 2009 määritellyt, millainen vanhempien suhde alkoholin käyttöön on lasten kannalta oikein. Sen sijaan ohjelma on esittänyt kysymyksiä ja tarjonnut virikkeitä haastaen ja rohkaisten niillä kaikkia aikuisia ja perheitä pohtimaan alkoholin käyttöä. Pohdinnan ja keskustelun herättäminen on valistuksen vaikutuksia koskevan tutkimustiedon valossa järkevästi asetettu tavoite.

Mielipideilmasto on ohjelmalle suotuisa: vanhemmuus, perhe, lapset ja nuoret ovat yleisen mielipiteen ja julkisen keskustelun herkästi sytyttäviä aiheita. Erityisesti ohjelmaan sisältyvä lasten suojelun ajatus on tärkeä ja puhutteleva. Myös tutkimustieto alkoholin kulutuksesta ja haitoista Suomessa ja vanhempien vaikutuksesta lasten ja nuorten alkoholin käyttöön perustelee ohjelmaa. Ohjelman suuntaaminen kaikille vanhemmille ja muille aikuisille on haittojen ehkäisyn kannalta oikea valinta. Jos ohjelmaa jatketaan, siihen kannattaa kuitenkin liittää myös riskikäyttäjä-vanhempia tavoittelevia toimintamuotoja.

Väestökyselyssä 39 prosenttia vastaajista ilmoitti havainneensa ohjelman. Naisilla havainneiden osuus oli selvästi korkeampi kuin miehillä ja vanhemmuusikäisillä korkeampi kuin muilla ikäryhmillä. Tärkeimmät havaintolähteet olivat televisio ja radio. Kolmasosa havainneista ilmoitti, että ohjelma oli saanut pohtimaan omaa alkoholin käyttöä lasten seurassa. Yleisintä pohdinnan virittyminen oli vanhemmuusikäisillä ja alkoholia usein ja paljon kerralla käyttävillä. Sekä ohjelman havainneiden osuutta että pohtimaan virittyneiden osuutta voidaan pitää hyvänä.

Ohjelman verkkosivujen kävijämäärä kuukaudessa oli korkeimmillaan 22 500. Luku on päihdeaiheiselle erityissivustolle korkea. Ohjelman mediajulkisuus sen sijaan jäi aiheen tarjoamiin mahdollisuuksiin nähden niukaksi. Verkkosivuille lähetettyjen puheenvuorojen sisältö loi mielikuvan, että sivuilla kävijät olivat vastuullisia ja valveutuneita vanhempia. Ohjelman arvosteleminen esimerkiksi syyllistämisestä tai vaikutuksettomuudesta oli vähäistä sekä verkkosivujen puheenvuoroissa että laajemmassa mediajulkisuudessa.

Asiasanat: alkoholivalistus, vanhemmuus, arviointitutkimus

Sammandrag

Piispa, Matti. Alkoholivalistusta vanhemmille. Arviointi Viisas vanhemmuus -ohjelmasta 2009. [Alkoholupplysning för föräldrar. Utvärdering av programmet Förnuftigt föräldraskap 2009.]

Programmets viktigaste mål är att minska de olägenheter som föräldrars och andra vuxnas alkoholbruk orsakar barn och ungdomar. Dessutom lyfter programmet fram vuxnas negativa attityd till minderårigas alkoholbruk och till langning av alkohol. Programmet har koppling till de samhällspolitiska trenderna att skapa ansvarskänsla hos närmiljön och att stärka barnperspektivet.

År 2009 tog programmet inte ställning till vad för slags alkoholbruk föräldrar bör ha för att det ska vara korrekt ur barnens synvinkel. Däremot har programmet ställt frågor och erbjudit incitament och på så sätt utmanat och uppmuntrat alla vuxna och familjer att begrunda alkoholbruket. Att skapa tankar och diskussion är ett ändamålsenligt mål med tanke på forskningsresultat om effekten av upplysning.

Åsiktsklimatet gynnar programmet: föräldraskap, familj, barn och ungdomar är ämnen som väcker den allmänna opinionen och skapar offentlig debatt. Särskilt tanken att skydda barnen är viktig och tilltalande. Programmet motiveras också av forskningsresultat om konsumtionen av alkohol, om dess olägenheter i Finland och om föräldrarnas inverkan på barns och ungdomars alkoholbruk. Att rikta programmet till alla föräldrar och andra vuxna är ett korrekt val med tanke på att förebygga olägenheter. Om programmet förlängs, lönar det sig dock att också inbegripa verksamhetsformer som fokuserar på föräldrar som är riskbrukare.

I en befolkningsenkät angav 39 procent av de svarande att de hade lagt märke till programmet. Andelen kvinnor som hade lagt märke till det var tydligt större än andelen män. De viktigaste observationskällorna var tv och radio. En tredjedel av dem som lagt märke till programmet angav att programmet hade fått dem att begrunda hur de brukar alkohol i närvaro av barn. Vanligast var det att programmet fick personer i föräldraråldern samt personer som ofta dricker alkohol eller mycket alkohol per gång att begrunda sitt alkoholbruk. Både andelen för dem som lagt märke till programmet och för dem som begrundat sitt alkoholbruk kan betraktas som god.

Som mest besökte 22 500 personer per månad programmets webbsidor. Antalet är stort för en webbplats som fokuserar på alkohol eller på andra droger. Programmets mediapublicitet blev emellertid liten med tanke på de möjligheter som ämnet erbjuder. Innehållet i de inlägg som skickades till webbsidorna gav intrycket att de som besökte sidorna var ansvarskännande och väl upplysta föräldrar. Både i inläggen på webbsidorna och i den mer omfattande mediapubliciteten hände det sällan att programmet anklagades för att skuldbelägga eller vara effektlöst.

Nyckelord: alkoholupplysning, föräldraskap, utvärderingsstudie

Abstract

Piispa, Matti. Alcohol education for parents. An evaluation of the Wise Parenthood Programme 2009.

Wise Parenthood is a programme aimed at preventing and reducing harms to children from parents' and adults' misuse of alcohol. The Programme emphasises adults' negative attitudes towards alcohol use and purchasing among under-18s. The Programme ties in with social policy trends on increasing the responsibility of immediate communities and reinforcing the child perspective.

While the Programme has not defined what "appropriate alcohol use" for parents actually means when it comes to their children, it has raised a number of interesting questions and ideas, encouraging all adults and families to consider their alcohol use. In the light of available research data on the impact of alcohol education, arousing discussion is indeed a well-thought-out and reasonable objective.

The present climate of opinion for the Wise Parenthood Programme is favourable: Parenting, families, children and adolescents are hot topics that can easily trigger public discussion. In particular the idea of child protection is an important and appealing topic, and it is also addressed in the Programme. Further rationalisation for the Programme is provided by research data on alcohol consumption and harms in Finland and by data on parental influence on alcohol use among children and adolescents. In terms of harm prevention, targeting the Programme to all parents and adults is a logical choice. However, if the Programme is to continue, it should also be targeted at heavy-drinking parents.

In a population survey conducted within the Programme, 39 per cent of respondents reported having noticed the Programme. Clearly more women than men had noticed the Programme, and clearly more older people than young people. Television and radio were the most important sources of information. A third of the people who had noticed the Programme reported increased generativity, that is, the Programme had made them consider their own use of alcohol in the presence of children. Increased generativity was most common among older respondents and among frequent and heavy drinkers. The shares of both those who had noticed the Programme and those who had re-considered their drinking habits can be considered to be quite good.

The Programme website managed to attract up to 22 500 visitors per month, which is a very good result for a special-interest website providing information on alcohol use. On the other hand, despite the potential of the topic, the Programme received only modest media coverage. The comments and feedback posted on the website indicated that it was mostly responsible and mindful parents who visited the website. Neither the website feedback nor the media gave any indication of criticism in terms of the Programme being ineffective or taking a judgemental stance.

Keywords: Alcohol education, parenting, evaluation study

Sisällys

Lukijalle	3
Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract.....	6
1. Ohjelman tausta ja sisältö	9
2. Viisas vanhemmuus –ohjelma valistuksena.....	13
3. Ohjelman ”maasto”	17
3.1. Vanhempien vaikutus	18
3.2. Alkoholin käyttö ja haitat	19
3.3. Myönteistä kehitystä.....	22
3.4. Missä ongelmat ovat?	24
4. Ohjelman havaitseminen ja virittävyys.....	25
4.1. Väestökysely.....	27
4.2. Verkkosivut - kävijämäärä.....	33
4.3. Verkkosivut – puheenvuorojen määrä	35
4.4. Verkkosivut – puheenvuorojen sisältö.....	37
4.5. Mediajulkisuus	54
4.6. Lehtien lukijatutkimukset	59
5. Yhteenveto ja johtopäätöksiä	61
Kirjallisuusviitteet.....	65
Aineistolähteet	67
Liite 1	68
Liite 2.....	71
Liite 3 Verkkosivujen etusivu ja ilmoituksia	72

1. Ohjelman tausta ja sisältö

Alkon hallitus perusti kokouksessaan 27.2.2008 alkoholipoliittisen työryhmän, jonka ”tavoitteena on tukea yhtiön hallitusta ja johtoa sosiaali- ja terveystieteiden tavoitteiden saavuttamisessa” (työryhmän pöytäkirja 17.6.08). Toisessa kokouksessaan kesäkuussa 2008 työryhmä totesi yhdeksi tehtäväkseen Alkon vastuullisuusohjelman valmistelun ja sen toteuttamisen seurannan. Pöytäkirjan (17.6.08) mukaan ”vastuullisuusohjelman tavoitteena on lisätä Alkon yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä perustehtävää vahvistamalla”. Tuo perustehtävä on määritelty asetuksessa alkoholiyhtiön toiminnasta (Asetus 243/2000) seuraavasti: ”alkoholiyhtiön tehtävänä on harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä siten, että tavoitteena on alkoholin kulutuksen aiheuttamien haittojen ehkäiseminen”.

Vastuullisuusohjelman teemasta ja sisällöstä työryhmässä käyty keskustelu perustui sosiaali- ja terveysministeriön hallitussihteeri Ismo Tuomisen laatimaan muistioon Vanhempien alkoholinkäytön vaikutukset lapsiin (Tuominen 2008). Siinä Tuominen määrittelee ongelmakenttää tavalla, joka myöhemmin toistuu jopa sanatarkasti Viisas vanhemmuus –ohjelman suunnitelmassa ja ohjelman verkkosivuilla:

”Alkoholista aiheutuvat haitat voidaan jakaa käyttäjälle itselleen ja muille ihmisille aiheutuneisiin haittoihin. Vanhempien alkoholinkäytön aiheuttamat haitat lapsille on tyypillinen esimerkki viattomille sivullisille aiheutuneista haitoista. Kyse voi olla lapselle aiheutetuista sikiövaurioista, päihdeperheessä eletyn lapsuuden psyykkisistä vaikutuksista, perheväkivallan fyysisistä ja psyykkisistä vammoista ja myös turvattomuudesta.

Vanhempien liiallinen päihteiden käyttö aiheuttaa joka kymmenennelle suomalaiselle ongelmia lapsena. Vieläkään ei yleisesti ymmärretä, kuinka paljon kodin alkoholinkäyttö heijastuu lasten tunne-elämään, elämänvalintoihin ja myöhempään päihteiden käyttöön. Usein ajatellaan, että vasta ongelmaksi muodostunut juominen aiheuttaa lapselle haittoja. Lapselle vanhemman näkeminen humaltuneena voi olla ahdistava kokemus silloinkin, kun se on satunnaista eikä vanhemmalla ole varsinaista päihdeongelmaa. Lapsen näkökulmasta alkoholi on pelottava aine, joka muuttaa tutun ja turvallisen aikuisen vieraaksi. Alkoholin käytön pohtiminen lapsen näkökulmasta olisi jokaisen vanhemman tehtävä.”

.....

Tuominen myös esittelee ongelmakentän aiempaa käsittelyä Suomessa (muun muassa A-klinikkasäätiön vetämää Lasinen lapsuus –toimintaa) ja hahmottelee vastuullisuusohjelman tavoitteita ja strategiaa korostaen yhteistyötä jo olemassa olevien hankkeiden ja aihepiirin ammattilaisten ja tutkijoiden kanssa. ”Minimivaatimus on, että eristyksissä ei saa toimia.”

Tuomisen esityksen pohjalta alkoholipoliittinen työryhmä päätti, että vastuullisuusohjelman teema on ”vanhempien alkoholin käytön vaikutukset lapsiin”, ohjelma on pitkäkestoinen ja se toteutetaan ”Alko-vetoisena” muutaman valitun yhteistyökumppanin kanssa. Jo tässä vaiheessa (kesäkuu 2008) ”luonteviksi yhteistyötahoiksi” nimettiin Kansanterveyslaitos/ Stakes (nykyisin Terveiden ja hyvinvoinnin laitos), Mannerheimin lastensuojeluliitto ja A-klinikkasäätiö.

Vuoden 2008 myöhemmissä kokouksissaan alkoholipoliittinen työryhmä täsmensi vastuullisuusohjelman tavoitetta, kohderyhmää ja otetta. Konkreettista suunnittelutyötä alettiin tehdä myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, sosiaali- ja terveysministeriön ja Alkon edustajista kootussa asiantuntijaryhmässä. Syksyllä 2008 siihen tulivat mukaan myös A-klinikkasäätiön ja Mannerheimin lastensuojeluliiton edustajat. Vastuullisuusohjelman lopulliseksi nimeksi muotoiltiin ”Viisas vanhemmuus – Millaisen mallin annat lapselle?”, ja ohjelmasuunnitelma hyväksyttiin Alkon hallituksessa 30.10.2008.

Ohjelma ja sen kontekstit

Ohjelmasuunnitelman (21.10.08) mukaan Viisas vanhemmuus –ohjelman tavoitteet ovat vanhempien ja aikuisten alkoholin käytöstä lapsille ja nuorille aiheutuvien haittojen vähentäminen ja Alkon yhteiskuntavastuun vahvistaminen. Suunnitelmassa todetaan, että ”vanhempien ja aikuisten haitattomaan alkoholin käyttöön lasten ja nuorten näkökulmasta ei ole olemassa yhtä vastausta”, mutta ”vanhemmilla ja aikuisilla tulee olla alkoholin käyttöön luonteva ja hallittu suhde niin, ettei alkoholin käytöstä aiheudu suoraan tai epäsuoraan haittaa lapselle tai nuorelle”. Lisäksi suunnitelmassa pidetään tärkeänä sitä, että vanhemmat ja aikuiset suhtautuvat kielteisesti lasten ja nuorten alkoholin käyttöön.

Vanhemmuus –teeman valintaa perustellaan ohjelmasuunnitelmassa sillä, että muut alkoholihaittoja käsittelevät ohjelmat ja projektit kiinnittävät paljon huomiota lapsiin ja nuoriin, mutta vähemmän vanhempiin ja muihin aikuisiin, joiden alkoholin käyttö ja alkoholiasenteet kuitenkin ”heijastuvat lasten tunne-elämään, elämänvalintoihin ja myöhempään päihteiden käyttöön” (vrt. Ismo Tuomisen muistio). Erikseen suunnitelmassa viitataan A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus –hankkeen tutkimuksiin (ks.

Peltoniemi 2005), joiden mukaan joka kymmenes suomalainen on kasvanut kodissa, jossa vanhempien päihdeongelmat ovat aiheuttaneet haittoja.

Viisas vanhemmuus –hankkeen ohjelmalliseksi perustaksi suunnitelmassa nimetään Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma, jossa todetaan, että kansallisen alkoholi-ohjelman toteuttamista jatketaan ja määrätietoisella päihdepolitiikalla vähennetään ”lasten vanhempien alkoholinkäyttöä ja siitä lapsille aiheutuvia haittoja”. Hallitusohjelman toteamusten ja kansallisen alkoholiohjelman taustalla puolestaan on valtioneuvoston lokakuussa 2003 tekemä periaatepäätös alkoholipolitiikan linjauksista. Siinä yhdeksi tavoitteeksi asetettiin alkoholin lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheuttamien haittojen vähentäminen (Valtioneuvoston... 2003, Karlsson 2009, 38).

Viisas vanhemmuus –ohjelman teema toteuttaa myös sosiaali- ja terveysministeriölle tammikuussa 2007 jätettyä aloitetta vanhempien alkoholin käytön ja siitä lapsille aiheutuvien ongelmien vähentämisestä (Aloite...2007). Muun muassa lapsiasiavaltuutetun ja A-klinikkasäätiön ja Mannerheimin lastensuojeluliiton edustajien allekirjoittamassa aloitteessa todettiin, että alkoholipolitiikan linjauksia koskenutta valtioneuvoston periaatepäätöstä (Valtioneuvoston...2003) seuranneiden käytännön toimien painopiste on ollut lasten ja nuorten oman alkoholinkäytön vähentämisessä. Aloite sen sijaan esitti ”vahvempia toimia” lasten vanhempien alkoholinkäytön ja alkoholin perheissä lapsille aiheuttamien haittojen vähentämiseksi.

Yleisemmällä tasolla tarkasteltuna Viisas vanhemmuus –ohjelma liittyy lähiyhteisöjen vastuullistamisen ja lapsinäkökulman esiin nousemisen trendeihin yhteiskuntapolitiikassa. Yksi esimerkki näistä on Matti Vanhasen II hallituksen hyväksymä Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma (2007). Siinä korostetaan yhteisöllisyyden, vanhemmuuden ja keskinäisen vastuun vahvistamista, varhaista puuttumista ja ennalta ehkäisyä, lapsen oikeuksista tiedottamista ja eri toimenpiteiden lapsivaikutusten arviointia. Tällainen ”moraalisäätelyn” kehitys, jota on kutsuttu muun muassa kommunitarismiksi ja kolmannen tien politiikaksi (ks. Törrönen 2004), on luonut edellytyksiä myös Viisas vanhemmuus –ohjelman toteuttamiselle.

Ohjelman toteutus

Ohjelmasuunnitelman mukaan Viisas vanhemmuus –ohjelman ”ensisijaiset kohde-ryhmät ovat Alkon asiakkaat ja yhteistyö-kumppaneiden ja medianäkyvyyden avulla kaikki maan aikuiset ja vanhemmat”. Toissijaiseksi kohderyhmäksi suunnitelmassa nimetään ”alkoholin suurkuluttajavanhemmat ja –aikuiset”, ja ohjelman myöhempien vaiheiden mahdollisiksi kohderyhmiksi ”tulevat vanhemmat” (nykyiset koululaiset ja nuoret) ja vanhempien tukiverkostot (esimerkiksi isovanhemmat ja opettajat). ”Ohjelma kannustaa aikuisia ja vanhempia seuraamaan omaa alkoholin käyttöönsä. Ohjelma tarjoaa tietoa, tukea ja valistusta sekä antaa eväitä yksilölliseen itsetutkiskeluun.”

Alkon yhteistyökumppaneiksi ohjelmasuunnitelmassa todetaan Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja A-klinikkasäätiö. Myöhemmin mukaan voidaan ottaa myös muita toimijoita. Yhteistyökumppanit sisällyttävät omiin suunnitelmiinsa vastuullisuusohjelman teeman mukaista toimintaa, josta sovitetaan konkreettisesti Alkon kanssa solmittavissa sopimuksissa. Yhteistyökumppaneiden, sosiaali- ja terveystieteiden ja Alkon edustajista koottu asiantuntijaryhmä avustaa Alkon alkoholipoliittista työryhmää vastuullisuusohjelman suunnittelussa. Ohjelman viestinnällisestä toteuttamisesta vastaa mainostoimisto SEK.

Nelivuotiseksi (2009-2012) suunnitellun ohjelman ensimmäisenä vuonna pyritään suunnitelman mukaan keskustelun avaamiseen. ”Tavoitteena on keskustelun herättäminen erilaisin viestinnän keinoin siten, että jokainen suomalainen aikuinen/perhe käyvi pohdiskelua/keskustelua perheen sisällä siitä, mikä on alkoholin haitatonta käyttöä lasten näkökulmasta.” Ohjelman toisena vuonna teeman käsittelyä ”syvennetään” ja pyritään vanhempien tietouden lisäämiseen ja konkreettisten mallien ja tuen antamiseen. Kolmas ja neljäs toimintavuosi sisältävät syventämisen lisäksi ohjelman eriyttämistä, spesifisiin ryhmiin kohdistettavia toimenpiteitä.

Vuonna 2009 Viisas vanhemmuus –ohjelman tärkeimmät toteutusmuodot olivat ”media- ja julkisuuskuvakampanja” (maaliskuussa ja syyskuussa) ja verkkosivut www.lastenseurassa.fi (ks. liite 3). Mediakampanja näkyi ohjelman mainoksina lehdissä (Anna, Apu, ET-lehti, HS-Kuukausiliite, Hufvudstadsbladet, Iltalehti, Ilta-Sanomat, IS-Veikkaaja, Kodin Kuvalehti, Me Naiset, Tekniikan Maaailma, Vauhdin Maaailma, Volt) ja verkkosivuilla (Google/hakusanamainonta, HS.fi, Plaza.fi, Iltalehti.fi, MTV3.fi, Yhtyneiden Kuvalehtien Miehet-paketti), radiomainoksina (Radio Nova) ja televisiossa (MTV3, Nelonen) esitettyinä animaatiofilmeinä (äiti ja tytär tanssivat, isä ja poika leikkivät). Kaikki nämä myös ohjasivat lukijoita, kuulijoita ja katselijoita ohjelman maaliskuun alussa aukiolle verkkosivuille. Mediakampanjan ja verkkosivujen havaitsemisen ja puhuttelevuuden sekä niiden

virittämien kannanottojen ja keskustelujen erittely (luku 4) on tämän raportin päätarkoitus.

2. Viisas vanhemmuus –ohjelma valistuksena

On kaksi perustapaa hahmottaa joukkotiedotuksen kautta tapahtuva valistus. Sillä voidaan ensinnäkin pyrkiä *suoraan puhuttelemaan yksilöitä* ja vaikuttamaan heidän asenteisiinsa ja käyttäytymiseensä. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa tästä strategiasta on käytetty ilmaisua ”mass media marketing” (Boots & Midford 2004). Toisaalta valistuksella voidaan luoda kulttuurisia edellytyksiä yksilön elämän rakenteellisten (taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten) puitteiden muutoksille, jotka tekisivät ”hyvät” valinnat aikaisempaa helpommiksi tai ”huonot” valinnat aikaisempaa hankalammiksi. Tällöin valistus pyrkii vaikuttamaan *julkiseen keskus-teluun ja politiikan asialistaan* (”mass media advocacy” –strategia, Boots & Midford 2004).

Mass media advocacy –strategian toimivuudesta on näyttöä esimerkiksi Alkon historiassa: yhtiö loi 1970-luvulla haittavalistuksellaan ja alkoholipoliittisella tiedottamisellaan edellytyksiä toiminnalleen ja alkoholijuomien hintojen korotuksille (ks. Virtanen 1981). Paras esimerkki strategian käytöstä Suomessa on kuitenkin tupakkapolitiikan kehitys: pitkäaikainen haittavalistus ja muu vaikuttaminen ovat mahdollistaneet tupakkapolitiikan jatkuvan tiukentamisen ja sitä kautta erityisesti sivullisia haittaavan tupakoinnin olennaisen vähenemisen (ks. Hakkarainen 2000).

Viisas vanhemmuus –ohjelma edustaa mass media advocacy –strategiaa siinä mielessä, että Alko pyrkii sen avulla vahvistamaan asemaansa alkoholipoliitiikan toimijana. Ohjelman pääpaino on kuitenkin mass media marketing –strategiassa: ohjelma ei kytkeydy mihinkään ajankohtaiseen yhteiskuntapoliittiseen kiistakysymykseen tai lainsäädäntöhankkeeseen, vaan vetoaa suoraan aikuisten vastuullisuuteen.

Tällainen yksilöä puhutteleva ja vastuullistava valistus on sekä julkisessa keskustelussa että kansalaisten keskuudessa usein esitetty ja vahvasti kannatettu keino vaikuttaa elintapoihin liittyviin ongelmiin (ks. esim. Piispa ym. 2008, Piispa 1997). Suosio johtuu perimmiltään siitä, että valistuksen koetaan kunnioittavan aikuisen yksilön vapautta ja toimintakykyisyyttä: se ei pakota tai estä, vaan ”vain” antaa aineksia ihmisten omiin valintoihin. Aatehistoriallisesti valistuksen suosittelu

ja kannattaminen kytkeytyy klassiseen liberalismiin (John Stuart Mill, ks. Häyry, H. ym. 1987).

Elintapavalistus näyttää myös tavoittavan kieltoja ja määräyksiä paremmin sen kohteena olevien ongelmien ytimen. Esimerkiksi alkoholin käyttö ja tupakointi ovat kulttuurisia, elämäntapaan ankkuroituneita valintoja. Kiellot ja rajoitukset jäävät niiden suhteen ulkokohtaisiksi, mutta valistus voi pidemmän ajan kuluessa saada kulttuuria muuttumaan tarjoamalla ihmisille pohdittavaa ja huomioon otettavaa. Valistuksen korostamisessa on täten kyse pitkäjänteisestä ”kansansivistysohjelmasta” (ks. Piispa 1997).

Välittömällä tuloksellisuudella yksilökeskeistä valistusta sen sijaan on vaikea perustella. Se voi vaikuttaa yksittäistapauksissa antamalla konkreettisia vastauksia ihmisten mielessä herääviin konkreettisiin kysymyksiin ja huolenaiheisiin (esimerkiksi: kuinka alkoholin käyttö vaikuttaa sikiöön? suojaako alkoholi sydäntaudeilta?). Väestötasolla yksittäisten valistuskampanjoiden vaikutukset sen sijaan on review-tutkimuksissa (esim. Anderson ym. 2009, Babor ym. 2003, Edwards ym. 1994) jatkuvasti todettu vaatimattomiksi. Boots ja Midford (2004) näkevät niissä myös ”uhrien syyllistämistä” ja moralisointia: ihmisiä vastuullistetaan valinnoista, joille heillä ei ole vaihtoehtoja.

Viime vuosina yksilökeskeinen valistus onkin usein kytketty osaksi laajempia, paikallisiin rakenteisiin vaikuttavia yhteisöllisen ennaltaehkäisyn ohjelmia (ks. esim. Holmila ym. 2009) ja sen tavoitteita on kohtuullistettu. Asenteiden ja käyttäytymisen muuttamisen sijasta valistuksen tavoitteeksi on asetettu esimerkiksi huomion ja ongelmatietoisuuden synnyttäminen tai vahvistaminen, vastaanottajien ”herättäminen” välinpitämättömyydestä pohdintaan (vrt. Anderson ym. 2009, 2242). Tämä on tavoitteen asettelu myös Viisas vanhemmuus –ohjelman ensimmäisessä vaiheessa. Seuraavassa erittelen sitä, miten se ilmenee ohjelman ”ytimessä”, verkkosivuilla www.lastenseurassa.fi.

Ohjelman verkkosivut

Eroin www.lastenseurassa.fi –sivujen sisällössä kaksi lähtökohtaa: aikuinen antaa aina lapsille mallin alkoholin käytössä ja suhtautumisessa alkoholiin, ja aikuisen kohtuullisellakin alkoholin käytöllä voi olla haitallisia vaikutuksia lasten elämään. ”Aikuisen mielestä harmiton hauskanpito voi lapsen näkökulmasta olla hämmentävä, nolostuttava tai jopa pelottava kokemus. Miksi äiti tai isä tuoksuu erilaiselta, puhuu eri tavalla, reagoi poikkeavasti?” Näin ollen Viisas vanhemmuus -ohjelman verkkosivuja ei kohdisteta vain päihdeperheille ja alkoholiongelmallisille

vanhemmille, vaan kaikille aikuisille, ”tavallisille Matti ja Maija Meikäläisille”, kuten verkkosivuilla todetaan.

Mainitsemistani lähtökohdista ei verkkosivuilla johdeta moraalisääntöjä, lausumia siitä, mikä on hyvää tai oikein ja mikä huonoa tai väärin. [Www.lastenseurassa.fi](http://www.lastenseurassa.fi) -sivujen mukaan ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta siihen, millainen aikuisten alkoholinkäyttö olisi haitatonta lapsille, eikä Viisas vanhemmuus –ohjelma ”osoittele tai syyttele ketään”. Sen sijaan ohjelman verkkosivut *haastavat ja roh- kaisevat aikuisia ja perheitä pohtimaan, keskustelemaan ja muodostamaan mieli- piteitä* esimerkiksi seuraavista alkoholin käyttöön liittyvistä kysymyksistä:

- Miten käyttää alkoholia lasten seurassa?
- Miltä oma käyttö maistaa näyttää ja tuntua lapsen näkökulmasta?
- Millainen käyttö kuuluu juhliin ja millainen arkeen?
- Millaista olisi (perhe-)elämä ilman alkoholia?
- Millainen käytön malli on saatu omilta vanhemmilta?
- Millainen aikuisen alkoholin käyttö on haitatonta lapselle?

Kannan ottamisen ”siirtämistä” vanhemmille ja muille aikuisille osoittaa myös ohjelman kysyvä alaotsikko ”millaisen mallin annat lapselle?”. Tällaista ”kantaa ottamattomuuden etiikkaa” on viime vuosina esiintynyt muissakin päihdeaiheisissa hankkeissa ja asiantuntijuudessa laajemminkin (ks. Jallinoja ym. 2003, Sulkunen ym. 2003). Vain yhdessä kysymyksessä ohjelman verkkosivut jyrkästi poikkeavat kantaa ottamattomuuden linjasta: alaikäisten alkoholin käyttöön aikuisten tulee niiden mukaan suhtautua kielteisesti. ”Alkoholi kuuluu vasta aikuisuuteen, ei alle 18-vuotiaan elämään.--- Tutkittu tosiseikka on, että mitä myöhemmin nuori aloittaa alkoholikokeilut, sen vähemmän hänelle tulee sen kanssa ongelmia vastaisuudessa.”

Aikuisten ja perheiden pohdintaa ja mielipiteenmuodostusta pyritään verkkosivuilla virittämään ja pohjustamaan muun muassa selvittämällä alkoholin käytön vaikutuksia sikiöön, sylilapsiin, varttuneempiin lapsiin ja nuoriin sekä koko yhteis- kuntaan. Tässä painotetaan tilasto- ja tutkimustietoa. Sivuille esimerkiksi kuvataan sikiöalkoholivauriota ja sen yleisyyttä, ja niillä on linkkejä Viisas vanhemmuus - ohjelman aihepiiriin liittyviin väitöskirjoihin ja ohjelman toteuttajien verkkosivuille. Sivujen Ajankohtaista –osiossa on myös julkaistu tutkijoiden lyhyitä artikkeleita vanhempien alkoholin käytöstä ja sen vaikutuksista perheissä.

Perusviesti raskaus- tai sylihoitoaikaan eläville vanhemmille on se, että ”alkoholiin ei voi koskaan suhtautua rennosti”, ja näissä kohdissa sivut sisältävät myös kannan- ottoja kaikkea alkoholin käyttöä vastaan: ”Aikuisen lieväkin humalutila --- tekee lapsenhoidosta epävarmaa. Aivan pienikin lapsi aistii humalutilaan liittyvän

.....

kömpelön käsittelyn ja turvattomuuden. Siksi lasta pitää hoitaa, imettää ja käsitellä selvin päin.”

Varttuneempien lasten ja nuorten kohdalla verkkosivut sen sijaan painottavat aikuisten ”satunnaisen liikakäytön” ja ”suoranaisen ongelmakäytön” haittoja. Ydinsanoja tässä ovat turvattomuus, pelko, häpeä ja viha. ”Pahimmillaan aikuisten juominen johtaa turvattomuuteen. Lapsen asema on sikäli vaikea, että hän ei voi lähteä pois ahdistavasta tilanteesta. Lapsella ei myöskään ole sanoja puhua pelostaan, kun isä tai äiti muuttuu vieraaksi ihmiseksi.”

Sivuilla myös annetaan vinkkejä siihen, miten lasten ja nuorten kanssa voisi keskustella alkoholista ja miten oman tai läheisen orastavan alkoholiongelman voi tunnistaa ja ottaa puheeksi. Perusote on näissäkin osioissa moralisoimaton ja varmoja totuuksia välttävä. ”Nuoren kanssa käytäviin alkoholikeskusteluihin ei ole ainoata toimivaa kaavaa, sillä sekä nuoret että aikuiset ovat erilaisia. Kannattaa yksinkertaisesti valita tapa, joka tuntuu mukavimmalta.”

Syyskuun alussa 2009 sivuilla avautui Saako lasten seurassa käyttää alkoholia – mielipidetiedustelu, jossa kysytään muun muassa omasta alkoholinkäytöstä, asennoitumisesta käyttöön lasten läsnäollessa ja alkoholien tarjoamisesta ja välittamisestä alaikäiselle (ks. liite 1). Palaute mielipidetiedusteluun vastaaville on muotoiltu samanhenkisesti kuin edellä kuvaamani osiot: perusote on kysymyksiä asettava ja keskustelua ja pohdintaa suositteleva. Tässä joitakin esimerkkejä:

- Oletko joutunut pohtimaan alkoholinkäyttöön liittyviä asioita lähipiirissäsi?
- Oletko miettinyt, miten toimit tilanteessa, jossa lapsi kohtaa humalaisen aikuisen?
- Oletko koskaan kysynyt lapselta, mitä hän ajattelee aikuisten juomisesta?
- Oletko itse juhlia järjestäessäsi miettinyt, onko alkoholien tarjoaminen välttämätöntä?
- On hyvä keskustella nuoren kanssa siitä, miten hän voi toimia, jos joku tarjoaa hänelle alkoholia.
- On tärkeää, että lapsi saa vanhemmilta selityksen kokemilleen oudoille asioille.
- Oletko koskaan miettinyt, mihin perustuu uskomus, että hallitun alkoholinkäytön oppiminen pitäisi aloittaa alaikäisenä?

Pohdintaa pyritään virittämään niin humalahakuisesti juovissa, kohtuukäyttäjissä kuin raittiissakin. Humaltumisen lasten seurassa hyväksyville todetaan palautteessa, että ”humaltuminen vaikuttaa aina käytökseen” ja ”humalaisten aikuisten juhlinta saattaa pelottaa lasta”. Kohtuukäyttäjille huomautetaan, että ”lapsen näkökulmasta ei ole olemassa selkeää kohtuullisen alkoholinkäytön rajaa”, ja siksi ”juomistaan on hyvä pohtia .. vaikkei käyttäisi alkoholia humalahakuisesti”. Raittiille muistutetaan,

että ”lähes jokainen meistä joutuu joskus tilanteeseen, jossa käytetään alkoholia lasten läsnäollessa”, ja asiaan joutuu ottamaan kantaa. Kaikille yhteisessä palautteessa tuodaan esiin muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Juomatapatutkimuksen ja A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus –kyselyn tuloksia suomalaisten alkoholin käytöstä.

Maaliskuussa 2009 auenneiden sivujen tapaan ainut selvä poikkeus ”kantaa-ottamattomuuden etiikkaan” mielipidetiedustelun palautteessa on kielteinen suhtautuminen alaikäisten alkoholin käyttöön ja alkoholin välittämiseen heille. ”Laki kieltää alkoholin välittämisen alaikäiselle, muun muassa nuoren kehitykselle haitallisten terveysvaikutusten takia. Jokaisen nuoresta välittävän aikuisen pitäisikin olla tarjoamatta alkoholijuomia edes täysi-ikäisyyttä lähestyvälle nuorelle. Nollatoleranssi nuoren alkoholinkäyttöön on hyvä suhtautumistapa nuoren tulevaisuutta ajatellen.”

Millainen merkitys www.lastenseurassa.fi –sivuilla voi olla niillä vieraileville? Mielestäni merkityksellistymisen mahdollisuuksia on kaksi. Sivuilta voi ensinnäkin saada aineksia esimerkiksi raskauden tai pienten lasten *jo aiemmin* synnyttämään pohdintaan omasta alkoholin käytöstä ja sen vaikutuksista. Toisaalta sivut voivat *käynnistää* tuollaisen pohdinnan, nostaa esiin kysymyksiä, joita ei ole tullut aiemmin ajatelleeksikaan.

3. Ohjelman ”maasto”

Kesäkuussa 2009 uutisoitiin yhteiskunnallisia arvoja kartoittaneesta kyselystä, jonka mukaan lastensuojelu on suomalaisille tärkein arvo: 90 prosenttia vastaajista piti sitä yhtenä tärkeimmistä yhteiskunnallisista kysymyksistä, ja se koettiin myös itselle läheiseksi asiaksi kaikilla tulo- ja koulutustasoilla (STT, 3.6.09). Vastaavia, Viisas vanhemmuus –ohjelman merkityksellisyyden kannalta lupaavia tuloksia on saatu monissa muissakin yleistä mielipidettä tai julkista keskustelua selvittäneissä tutkimuksissa (esim. Borg ym. 2007, Piispa 1997, Törrönen 2004). Perhe mielletään erittäin tärkeäksi osaksi elämää ja siihen liittyvät ongelmat vaikutuksiltaan kauaskantoisiksi; perheiden hyvinvointi, lasten suojeleminen ja ongelmien ehkäiseminen koetaan olennaisiksi koko yhteiskunnan tulevaisuudelle. Näistä syistä perhe, vanhemmuus, lapset ja nuoret ovat myös julkisuudessa herkästi huomiota ja keskustelua synnyttäviä aiheita.

Alkoholikysymyksessä perhe- ja lapsinäkökulma oli vahva raittiusliikkeen voiman vuosina. Vielä 1950-luvulla se näkyi esimerkiksi lehtien pääkirjoituksissa, joissa korostettiin raittiuden merkitystä kodeille ja kansalaiskunnolle (Piispa 1997). Kun raittiusliikkeen vaikutusvalta sittemmin väheni, alkoholipolitiikka vapautui ja alkoholin kulutus alkoi kasvaa, perhenäkökulma lähes katosi. Ongelmatietoisuus alkoi 1970-luvulta lähtien kiinnittyä erityisesti nuorten juomiseen ja saada aineksensa raittiusaatteen sijasta tutkimuksista ja tilastoista (ks. Salasuo & Tigerstedt 2007).

Kymmenen viime vuoden aikana alkoholiongelmien tarkasteleminen lasten ja perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta on taas vahvistunut (esim. valtioneuvoston periaatepäätös alkoholipolitiikan linjauksista vuodelta 2003). Tämä näkyi jo 1990-luvun lopun keskusteluissa juopotteluhäiriöistä julkisissa tiloissa. Niitä selitettiin julkisessa keskustelussa muun muassa sillä, että perhe- ja yhteisösiteet ovat liiaksi löystyneet, ja kannanotoissa ongelmien torjunnasta korostettiin vanhempien vastuullisuutta (Törrönen 2004, 32-69).

Tutkimustietoa siitä, kuinka tärkeäksi juuri Viisas vanhemmuus –ohjelman aihe ja tavoite – vanhempien alkoholin käyttö ja siihen vaikuttaminen – yleisessä mielipiteessä koetaan, ei ole. Esittämäni yleisemmän tiedon perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että ohjelmalla on suotuisa vaikutusmaasto: mielipideilmasto on herkkä sen esiin nostamille näkökulmille.

Ohjelman merkityksellisyyden kannalta erityisen tärkeä on siihen sisältyvä suojelun ajatus. Viisas vanhemmuus –ohjelmassa on kyse *lasten*, ”*viattomien sivullisten*”, *suojelesta* vanhempien alkoholin käytön aiheuttamilta haitoilta (vrt. Ismo Tuomisen ohjelmaa hahmotellut muistio, ks. luku 1), ja mielipideilmasto tukee tällaista toimintaa. Vastaavasti esimerkiksi rajoittava tupakkapolitiikka on ollut mahdollista, koska se on koettu viattomien sivullisten suojelemiseksi tupakansavulta (ns. passiivitupakoinnin ongelma).

3.1. Vanhempien vaikutus

Viisas vanhemmuus –ohjelman suunnitteludokumenteissa (ks. luku 1) ja ohjelman verkkosivuilla (ks. luku 2) pohdinnan ja keskustelun herättämistä vanhempien alkoholin käytöstä perustellaan kahdella argumentilla: vanhempien alkoholin käyttö antaa aina mallia lapsille ja nuorille ja voi aiheuttaa heille monenlaisia haittoja. Tässä ja kolmessa seuraavassa jaksossa tutkin näiden perustelujen pätevyyttä ja sitä kautta Viisas vanhemmuus -ohjelman tarpeellisuutta. Aloitan moraalikasvatusta ja

vanhempien vaikutusta lasten ja nuorten alkoholin käyttöön selvittäneistä tutkimuksista.

Yhteiskunnan modernisoituessa ja monimutkaistuessa perinteiden ja moraalisten esikuvien ohjaava voima on heikentynyt. Lapset ja nuoret saavat nykyisin vaikutteita monelta eri taholta: kodista, koulusta, kaveripiireistä, televisiosta, internetistä. Arvoja, normeja ja käyttäytymistapoja välittyy sekä tietoisena kasvatuksena että tilanteisiin ja toimintaan ”sisäänrakentuneina” malleina, ja vaikutteet ovat usein ristiriitaisia. Yleisen kulttuurisen epävarmuuden lisääntyessä kasvatuskysymysten pohdinta on voimistunut (Kallio 2005, Böök & Perälä-Littunen 2008). Voidaan sanoa, että vanhemmat ovat tulleet entistä tietoisemmiksi vanhemmuudestaan ja vastuullisuudestaan.

Vanhempien vaikutuksesta *lasten ja nuorten alkoholin käyttöön* on vahvaa tutkimusnäyttöä (ks. esim. Latendresse ym. 2008, Yu 2003, White ym. 2001, Smith ym. 1999). Vaikutuksessa ei ole kyse vain siitä, että vanhempien juomatavat ja asenteet välittyvät vuorovaikutuksen ja havaitsemisen kautta malleina lapsille ja nuorille. Myös vanhempien tavalla toteuttaa vanhemmuusvastuutaan – esimerkiksi läheisyydellä, sallivuudella, valvonnalla ja kurilla – on merkitystä. Vanhemmuutta heikentäessään vanhempien alkoholin käyttö vaikuttaa haitallisesti lasten ja nuorten valintoihin.

Erityisen tärkeää lasten ja nuorten alkoholin käytön kannalta näyttäisi olevan se, miten he kokevat vanhempien valvonnan (monitoring) ja kurin (Latendresse ym., *ema*). Vanhempien ongelmalliseen alkoholin käyttöön liittyy valvonnan heikentyminen ja kurinpidon koveneminen. Ensimmäinen on alkoholin käytölle altistava riskitekijä sekä 14- että 17-vuotiaiden nuorten kohdalla, jälkimmäinen täysi-ikäisyyttä lähestyvien ja itsenäisyyttään korostavien nuorten kohdalla.

Vanhempien alkoholin käytön, vanhemmuuden ja lasten ja nuorten juomisen keskinäisiä suhteita selvittelleiden tutkimusten tulosten vakuuttavuus on virittänyt maailmalla hankkeita, joissa nuorten alkoholin käyttöä on pyritty ehkäisemään vanhemmuuskäytäntöihin vaikuttamalla (Latendresse ym. *ema*, 323). Nuo tulokset perustelevat hyvin myös Viisas vanhemmuus –ohjelmaa.

3.2. Alkoholin käyttö ja haitat

Tässä jaksossa tarkastelen Viisas vanhemmuus –ohjelmaan liittyviä ajankohtaisen alkoholitutkimuksen tuloksia. Aloitan alkoholin kulutuksen ja haittojen yleisestä

tarkastelusta ja etenen sitten Viisas vanhemmuus –ohjelmalle läheisimpiin teemoihin. Keskityn aikuisten alkoholin käyttöä ja sen lapsivaikutuksia koskeviin tutkimustuloksiin; muutokset nuorten alkoholin käytössä ja alkoholin välittämisessä alaikäisille tulevat esille seuraavassa jaksossa.

Yleiseurooppalaisesta kehityksestä poiketen *alkoholin kulutus Suomessa* on viime vuosikymmeninä lisääntynyt. Nykyisin kokonaiskulutuksemme (10,4 litraa/asukas) on muuhun Eurooppaan verrattuna ylempää keskitasoa ja muihin Pohjoismaihin verrattuna huipputasoa. Alkoholia käytetään tavallisesti viikonloppuisin, ja humaltuminen on varsin yleistä; sen sijaan päivittäinen alkoholin käyttö (esim. aterioilla) on harvinaista. Alkoholiperäiset taudit tai alkoholimyrkytykset ovat viime vuosina nousseet työiässä kuolleiden yleisimmäksi kuolinsyiksi, ja myös muut alkoholin terveydelliset ja sosiaaliset haitat ovat lisääntyneet etenkin vuoden 2004 veronalennusten jälkeen. (Karlsson 2009.)

Yksi alkoholikulttuurimme isoista muutoksista on *naisten alkoholin käytön* yleistyminen. Vuonna 1969 naisista oli raittiita 49 prosenttia, vuonna 2008 enää 10 prosenttia. Myös naisten humala- ja riskijuominen on tavallistunut (Mäkelä ym. 2009), ja naisten hakeutuminen päihdehuollon erityispalveluihin on 20 vuoden ajan kaikissa ikäryhmissä jatkuvasti kasvanut (Holmila ym. 2009, 110). Vuoden 2008 juomatapatutkimuksen mukaan humalakertojen lukumäärä ja osuus kaikista alkoholin käyttökerroista ovat naisilla lisääntyneet voimakkaasti 2000-luvulla. Juomiskertojen muuttuminen märemmiksi koskee kaikenlaisia käyttötilanteita: sekä kotona juomista että ravintolassa juomista, sekä arkena juomista että viikonloppuisin juomista (Mustonen ym. 2009).

Näillä kehityskuluilla on väistämättä vaikutuksia perheiden arkeen ja lasten hyvinvointiin. ”Ennen ... naisten tulemista suurin joukoin alkoholin kuluttajiksi heidän tehtävänsä oli pysytellä raittiina, pitää koti pystyssä ja hoitaa arjen tehtävät. Jos miesten alkoholiongelmat aiheuttivat perheissä väkivaltaa, riitoja ja köyhyyttä, monilla lapsilla oli kuitenkin äideistä tai mummoista jonkinlainen turva” (Holmila ym. 2009, 106).

Isien alkoholin käytön ongelmallisuus on viime aikoina noussut esiin muun muassa Nina Halmeen väitöskirjassa (Halme 2009). Sen aineistossa (821 3-6 –vuotiaan lapsen isää) 39 prosenttia isistä ilmoitti käyttävänsä alkoholia useamman kerran viikossa ja 16 prosenttia juovansa viikoittain humalahakuisesti. Noin puolella vastaajista tavallinen kertakäyttömäärä oli 1-2 annosta, mutta 30 prosenttia isistä ilmoitti tavanomaiseksi kertakäytökseen vähintään 5-6 annosta. Maailman terveysjärjestön kehittämän AUDIT-mittarin perusteella Halme luokitteli kolmasosan isistä alkoholin riskikäyttäjiksi (AUDIT-pisteitä 8 tai enemmän), joiden alkoholin käyttöön voi liittyä terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja (esimerkiksi

ristiriitoja perheessä). Eronneilla isillä ongelmallinen alkoholin käyttö oli selvästi yleisempää kuin avio- tai avoliitossa elävillä.

Koti on selvästi yleisin alkoholin käyttöympäristö: 2000-luvulla kotijuomiskerrat ovat lisääntyneet ja niiden osuus kaikista käyttökerroista on noussut yli 75 prosenttiin (omassa kodissa tapahtuneiden juomiskertojen osuus noin 60 prosenttiin). Anniskelupaikoissa toteutuneiden juomiskertojen lukumäärä ja osuus sen sijaan ovat 2000-luvulla pienentyneet. Kaikenikäisillä naisilla ja nuorilla miehillä kotikäyttökerroista on samaan aikaan tullut entistä kosteampia. (Mustonen ym. 2009.) Näin ollen todennäköisyys, että lapset näkevät ja kokevat alkoholin käytön tilanteita ja humaltuvia aikuisia, on kasvanut.

A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus –hankkeen kartoituksissa (Peltoniemi 2005) on arvioitu, että Suomessa on satojatuhansia *alkoholiongelmaisissa perheissä kasvaneita/kasvavia*. Uusimmassa väestökyselyssä (TNS-Gallup, kevät 2009, ks. Roine 2009) 23 prosenttia vastaajista ilmoitti, että lapsuudenkodissa käytettiin liikaa päihteitä. Ongelmallinen alkoholin käyttö on heikentänyt vanhemmuutta, murentanut turvallisuutta ylläpitäviä rituaaleja ja rutiineita, virittänyt eripuraa, mielipahaa ja perheväkivaltaa ja aiheuttanut lapsille muun muassa univajetta ja häpeää ja pelkoa vanhemmistaan. ”Humalaiset isät herättävät pelkoa kotiin tullessaan, kun taas alkoholiongelmaisen äidin kotoa lähtemistä pelätään” (Itäpuisto 2005).

Lapsena koetut haitat eivät liity vain alkoholiongelmaisiin vanhempiin. Myös vanhempien satunnaisempi humalajuominen ja siihen liittyvä käyttäytymisen muuttuminen voi synnyttää lapsissa muun muassa pelkoa, häpeää ja turvattomuutta. Vaikka lapsilla on monia keinoja selviytyä, heidän kokemuksensa perheessä voivat säteillä myös aikuisuuteen ja aiheuttaa pitkäaikaisia psykososiaalisia ongelmia. (Itäpuisto 2005, Peltoniemi 2005, Järventaus 2007.)

Vanhempien alkoholiongelmien seurauksista lapsille ja nuorille kertovat myös lastensuojelun tilastot ja tutkimukset. *Lastensuojelun tarve ja toimenpiteet* ovat viime vuosina lisääntyneet (Lastensuojelu 2008): avohuollon asiakkaina olleiden lasten ja nuorten määrä ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä ovat kasvaneet. Lastensuojelun taustalla olevista syistä ei ole valtakunnallisia tilastotietoja, mutta pääkaupunkiseudulla vuonna 2005 tehdyn selvityksen (Mylläriemi 2006) mukaan vanhempien päihteidenkäyttö on tavallisin alle 12-vuotiaiden lasten huostaanoton tarvetta aiheuttava tekijä, ja tällöin kyse on useimmiten äidin päihteiden käytöstä.

3.3. Myönteistä kehitystä

Ajankohtaisesta alkoholitutkimuksesta löytyy myös tuloksia, jotka antavat edellä esitettyä lohdullisemman kuvan vanhemmuusikäisten alkoholin käytöstä tai kertovat ”myötätuulesta” eli Viisas vanhemmuus -ohjelman tavoitteiden suuntaisista muutoksista. Tällaiset havainnot ja muutokset luonnollisesti parantavat arvioita ohjelman vaikutusmahdollisuuksista. Ensin tarkastelen vanhemmuusikäisten alkoholin käytön ja sen haittojen kehitystä, ja sitten otan esille nuorten alkoholin käyttöön liittyviä muutostrendejä.

Vuosien 2000 ja 2008 juomatapatutkimusten tulosten vertailu osoittaa, että valtaosa kulutuksen kasvusta 2000-luvulla johtuu 50-69-vuotiaiden alkoholin käytön (erityisesti käyttökertojen) lisääntymisestä. Tähän ikäryhmään kuuluvat ovat yleensä ohittaneet vanhemmuusiän. Nuorempien (15-49-vuotiaiden) ikäryhmien keskuudessa käyttökertojen lukumäärä ja vuosikulutus sen sijaan eivät ole kasvaneet (ks. Mäkelä ym. 2009). Näillä ikäryhmillä (erityisesti naisilla) ongelmana sen sijaan on käyttökertojen muuttuminen kosteammiksi, kuten edellisessä jaksossa kuvasin.

Kuolinsyy- ja sairaalahoitotilastot puolestaan osoittavat, että kuolleisuus alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin on ollut vuosina 1990-2004 selvästi suurinta ja voimakkaasti lisääntyvää niillä, joilla ei (enää) ole kotona alaikäisiä lapsia. Lapsiperheiden vanhemmilla se sen sijaan on ollut jatkuvasti vähäistä eikä ole olennaisesti lisääntynyt edes vuoden 2004 veronalennusten jälkeen (Holmila ym. 2009, 107-108). Alkoholisyyistä johtuvat sairaalahoidot, joissa useimmin on kyse päihtymys- tai riippuvuusdiagnooseista, ovat 2000-luvulla lisääntyneet vanhemmuusiän ohittaneilla (erityisesti naisilla), mutta vähentyneet vanhemmuusiässä olevilla (25-49 –vuotiailla, erityisesti miehillä).

Myös alaikäisten alkoholin käytössä ja alkoholin välittämisessä heille näyttää viime vuosina tapahtuneen myönteistä kehitystä. Nuorten terveystapatutkimusten (Rimpelä, A. ym. 2007) mukaan raittiiden osuus 12-18-vuotiaista nuorista väheni 1970-luvun loppupuolelta 1990-luvun lopulle, mutta on sen jälkeen lisääntynyt erityisesti nuorimmissa ikäryhmissä. Kaikkiaan nuorten raittius oli vuonna 2007 jo hieman yleisempää kuin 1970-luvun lopussa (ks. myös Nuoret ja alkoholi, 2009, 9), mutta kuitenkin kaukana esimerkiksi Viisas vanhemmuus -ohjelman tavoitteesta.

Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan juovien osuus 14-18 –vuotiaista puolestaan kasvoi voimakkaasti 1980- ja 90-luvuilla, mutta on viime vuosina selvästi pienentynyt 14- ja 16-vuotiailla ja pysynyt ennallaan 18-vuotiailla. Nuorten

terveystapatutkimuksessa vuonna 2007 14-vuotiaista 5 prosenttia, 16-vuotiaista 18 prosenttia ja 18-vuotiaista 35 prosenttia ilmoitti juovansa tosihumalaan vähintään kuukausittain (Rimpelä, A. ym. 2007).

Vuoden 2009 Kouluterveystutkimus (Pietikäinen 2009) viittaa siihen, että raittius olisi edelleen yleistynyt ja humalajuominen vähentynyt sekä peruskoulun yläluokkalaisten että lukiolaisten keskuudessa. Nuorten terveystapatutkimuksessa 2009 (Rainio ym. 2009) sen sijaan saatiin tuloksia, joiden mukaan alkoholinkäytön ja humalajuomisen vähentymisen trendit olisivat pysähtyneet 14-16-vuotiailla ja tosihumalaan juovien osuus 18-vuotiaista olisi noussut entistä korkeammaksi.

Muutostrendit alkoholin välittämisessä alaikäisille käyvät ilmi taulukosta 1. Sen tiedot perustuvat Eurooppalaiseen koululaistutkimukseen (ESPAD, Metso ym. 2009). 15-16-vuotiaat suomalaiskoululaiset ovat saaneet alkoholijuomansa viimeisimmällä kerralla erityisesti sisarusten ja kaverusten kautta. Isän tai äidin on nimennyt alkoholin ostajaksi tai tarjoajaksi noin kymmenesosa vastaajista, ja vuosien 1999 ja 2007 välillä isän ja äidin asema näyttää heikentyneen alkoholin ostajina, mutta vahvistuneen alkoholin tarjoajina.

Taulukko 1: Isä tai äiti, sisarukset tai kaverit alkoholin ostajina ja tarjoajina: näistä ilmoittaneiden osuudet (%) 15-16-vuotiaista suomalaiskoululaisista Eurooppalaisessa koululaistutkimuksessa vuosina 1999 ja 2007 (Nuoret ja alkoholi, 2009, 25).

	Pojat 1999	Pojat 2007	Tytöt 1999	Tytöt 2007
Isä tai äiti osti	10	5	12	9
Isä tai äiti tarjosi	8	12	9	11
Sisarukset/kaverit ostivat	34	27	39	38
Sisarukset/kaverit tarjosivat	17	18	24	22

Alaikäisille ostamisen ongelman lievään paranemiseen viittaa myös muutos, joka on tapahtunut koululaisten arvioissa alkoholijuomien hankkimisen helppoudesta. Vuoden 1999 ESPAD-tutkimuksessa 90 prosenttia vastaajista piti oluen, 82 prosenttia viinien ja 65 prosenttia väkevien hankkimista helppona, vuonna 2007 luvut olivat oluen osalta noin 75 prosenttia ja väkevien ja viinien osalta noin 50 prosenttia (Metso ym. 2009; vrt. Karlsson ym. 2007).

3.4. Missä ongelmat ovat?

Edellisissä jaksoissa olen eritellyt tutkimustuloksia, jotka perustelevat ja tukevat Viisas vanhemmuus –ohjelmaa ja sen tavoitteita. Tämän luvun lopuksi kuvaan alkoholitutkimuksen tuloksia, jotka johtavat kriittisiin kysymyksiin ohjelman kohderyhmistä. Vuoden 2008 juomatapatutkimuksen tiedot juomistilanteista nimittäin antavat pohdintaa virittävän kuvan siitä, kuinka vanhemmat käyttävät alkoholia lasten seurassa ja suhtautuvat käyttöä koskeviin asenneväättämiin.

Alaikäisten lasten vanhempien alkoholin käyttö on jokseenkin yhtä yleistä ja tiheää kuin muulla aikuisväestöllä: raittiita heistä on noin 10 prosenttia, äidit käyttävät alkoholia keskimäärin kerran viikossa ja isät 1-2 kertaa viikossa. Vanhempien alkoholin käyttö *lasten läsnäollessa* näyttää kuitenkin vähäiseltä. Useimmin sitä esiintyy kotona aterioilla ja saunottaessa, näiden jälkeen tulevat juhla- ja kyläilytilanteet. Vanhempien veren alkoholipitoisuuden tutkijat arvioivat jääneen alle puolen promillen noin kolmessa neljäsosassa juomistilanteista lasten läsnäollessa ja ylittäneen yhden promillen rajan alle kymmenesosassa kotijuomisen tilanteista. (Raitasalo 2009.)

Vanhempien pidättyväisyys alkoholin käytössä lasten seurassa näkyy myös vastauksissa juomatapatutkimuksen asennekysymyksiin. Lähes kaikki yhtyivät väitteeseen, että pienten lasten läsnäollessa ei tule humaltua, ja noin 70 prosenttia vanhemmista oli sitä mieltä, että pienten lasten läsnäollessa ei tule käyttää lainkaan alkoholia. Yleisin jälkimmäinen asenne oli pikkulasten (alle 7-vuotiaiden) vanhempien keskuudessa. Toisaalta noin 60 prosenttia vanhemmista sallisi humaltumisen, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista. Tiheästi alkoholia käyttävät olivat suvaitsevampia kuin harvoin käyttävät. (Raitasalo 2009.)

Suuri enemmistö vanhemmista näyttää siis suhtautuvan vastuullisesti alkoholin käyttöön lasten seurassa ja juovan tällöin niukasti tai kohtuullisesti. Tämä herättää kaksi kysymystä: onko Viisas vanhemmuus –ohjelmaa järkevä suunnata kaikille, jos suurin osa ei ”parannusta” tarvitse, ja miten ohjelma tavoittaa ongelmallisesti alkoholia käyttäviä vanhempia?

Ohjelman laajaa kohderyhmäajattelua (ks. luku 1) voidaan puolustaa monilla argumenteilla:

- a) On vaikea määritellä, millainen vanhempien alkoholin käyttö on haitatonta lapsille. Jo vähäinen ja kohtuullinen käyttö voi lapsen näkökulmasta olla ongelmallista, esimerkiksi synnyttää huolta vanhemmista tai mielikuvia

- alkoholin itsestäänselvyydestä. Viisas vanhemmuus –ohjelma voi auttaa kaikkia alkoholia käyttäviä vanhempia toimimaan entistä harkitummin.
- b) Vaikka alkoholia ongelmallisesti käyttävillä vanhemmilla on muita suurempi riski aiheuttaa haittoja lapsille, heitä on niin vähän, että haittoja esiintyy kaikkiaan enemmän kohtuukäyttäjien perheissä, joita on lukumääräisesti paljon (ns. ehkäisyn paradoksi, ks. Mäkelä 2007).
 - c) Suuntautumalla kaikkiin vanhempiin Viisas vanhemmuus –ohjelma pyrkii synnyttämään suomalaisen juomiskulttuurin muutosta ja näin ennaltaehkäisemään ongelmia. Jos se tavoitteissaan onnistuu, myös riskikäyttäjävanhemmat muuttavat juomistaan, koska he ovat osa yleistä juomiskulttuuria ja reagoivat sen muutoksiin (vrt. Mäkelä 2007).
 - d) Keskittyminen riskikäyttäjävanhempiin ehkä koettaisiin Alkon taka-askeleena vanhaan väkijuomayhtiön aikaan: kulttuurisesti ja sosiaalisesti erottelevaan ja leimaavaan kontrolliin ja holhoukseen (esim. ostajaintarkkailujärjestelmä, ks. Virtanen 1982, 74-79, Simpura 1982). Syntyvä kritiikki ja vastarinta heikentäisivät Alkon imagoa ja Viisas vanhemmuus –ohjelman vaikutusmahdollisuuksia.

Laaja kohderyhmä-strategia ja ongelmallisesti alkoholia käyttäviin vanhempiin suunnatut toimet eivät kuitenkaan lopulta ole toisiaan poissulkevia (vrt. luku 1). Viisas vanhemmuus –ohjelman tulevina vuosina on syytä – ja varmasti voidaan – löytää myös toimintamuotoja, jotka tavoittavat erityisesti riskikäyttäjävanhempia ja heidän perheitään, tarjoavat heille tukea ja neuvontaa, mutta eivät holhoa tai leimaa heitä. Ohjelmaa kannattaa tällöin osittain eriyttää sukupuolen mukaan: lähestyä alkoholia ongelmallisesti käyttäviä isiä ja äitejä hieman eri tavoin.

4. Ohjelman havaitseminen ja virittävyys

Vuosien 2008-2011 alkoholiohjelmaan liittyneessä työkokouksessa keväällä 2009 Viisas vanhemmuus –ohjelma mainittiin ”hyvänä esimerkkinä uuden puhekulttuurin virittämisestä” (<http://info.stakes.fi/alkoholiohjelma/FI/ajankohtaista>). Pitkin vuotta 2009 tietoon tuli myös kansalaisten myönteisiä kommentteja Viisas vanhemmuus –ohjelmasta, erityisesti sen televisiossa esitetyistä animaatiofilmeistä (äiti ja tytär tanssivat, isä ja poika leikkivät). Kommenteissa todettiin, että ohjelma/filmit ovat panneet miettimään omaa alkoholin käyttöä lasten seurassa tai antaneet oivan tilaisuuden ottaa asia puheeksi lasten kanssa. Tällaisia kannanottoja esiintyi myös ohjelman verkkosivuilla käydyssä keskustelussa (ks. sitä erittelevä jakso), muualla internetissä (ks. mediajulkisuutta erittelevä jakso) ja suoraan ohjelman toteuttajille

tulleessa palautteessa: ”Kiitoksia loistavista Lasten seurassa –televisiomainoksista. Ne todella koskettavat ja herättävät ajatuksia.”¹

Toki kritiikkiäkin esiintyi (ks. erittely ohjelman verkkosivuilla käydystä keskustelusta). Viisas vanhemmuus –ohjelmaa arvosteltiin muun muassa liiallisesta alkoholieliteisyydestä, syyllistämisestä ja miesten leimaamisesta: ”Olen todella pettynyt ja järkyttynyt nähtyäni mainoksen .. jossa ensin isä leikki lapsensa kanssa ja joi viinaa..ja sit suuttui lapselleen. Se ei ollut kovin kivaa katseltavaa miehen näkökulmasta!!! Tunnen paljon yh-isiä, joiden äidit myöskin juovat!!! On todella väärin tuollainen mainos miehiä kohtaan. Toivon, että voitte poistaa kyseisen mainoksen.”

Seuraavissa jaksoissa erittelen Viisas vanhemmuus –ohjelman havaitsemista ja virittävyyttä systemaattisemmin ja useasta eri näkökulmasta. Haen vastauksia kysymykseen, missä määrin ja millä tavoin ohjelman ensimmäisen vuoden tavoite – huomion, pohdinnan ja keskustelun herättäminen – toteutui. Ensin kuvaan ja arvioin *väestökyselyssä* saatuja tuloksia. Toisessa jaksossa vertailen lastenseurassa.fi -verkkosivujen *kävijämäärää* eräiden muiden verkkosivujen käyttöön. Kolmas ja neljäs jakso tarjoavat analyysin verkkosivuille lähetettyjen *puheenvuorojen määräästä ja sisällöstä*, ja viides jakso kartoittaa ohjelman vastaanottoa ja virittävyttä *mediajulkisuudessa*. Lopuksi kuvaan lyhyesti sanoma- ja aikakauslehtien tekemiä selvityksiä ohjelman *ilmoitusten huomioarvosta ja puhuttelevuudesta*.

¹ Tätä mieltä oli myös Radio Novan arvointiraati, joka antoi Viisas vanhemmuus –ohjelman radiospotteille Super-Nova –palkinnon helmi-huhtikuulta 2009. Raadin perustelut olivat: ”Tunteisiin vaikuttavia, uskottavia ja hyvin tuotettuja spotteja. Lapsen asemaan on helppo samaistua ja ne laittavat aikuisen kuulijan pohtimaan: miten minä käyttäydyn vastaavassa tilanteessa. Spotit toimivat radiossa jopa paremmin kuin TV:ssä eikä niissä ole sorruttu mainostajalle joskus tyypilliseen valistukseen.”

4.1. Väestökysely

TNS-Gallup toteutti viikolla 14 (maaliskuun ja huhtikuun taitteessa) valtakunnallisen kyselyn (n=1209) Viisas vanhemmuus -ohjelman havaitsemisesta ja puhuttelevuudesta. Kyselyssä 39 prosenttia vastaajista ilmoitti havainneensa ”Viisas vanhemmuus – millaisen mallin annat lapselle –vastuullisuuskampanjan” (kysymyksessä käytettiin ilmaisua kampanja, koska sana ohjelma olisi aiheuttanut sekaannusta, esimerkiksi luuloa, että kyse on jostain tv-ohjelmasta). Naisilla ohjelman havainneiden osuus oli lähes 50 prosenttia, miehillä kolmasosa. Ikäryhmien vertailussa ohjelman havainneiden osuus nousi suurimmaksi – yli 40 prosenttiin – 35-49- ja 25-34 -vuotiaiden keskuudessa (ks. taulukko 2).

Se, että havainneiden osuus nousi naisilla korkeammaksi kuin miehillä ja 25-49 -vuotiailla korkeammaksi kuin muilla ikäryhmillä, oli ennako-odotusten mukaista. Naiset kantanevat perheissä edelleen päävastuun ja -kiinnostuksen ohjelman esiin nostamista (ja muistakin vanhemmuuteen liittyvistä) kysymyksistä, ja 25-49-vuotiaat ovat todennäköisimmin kotona asuvien lasten vanhempia, joiden keskuudessa ohjelman aihe luonnollisesti herättää helpommin huomiota kuin muissa ikäryhmissä.

Ammattiasemaryhmien, koulutusryhmien, tuloryhmien ja alueiden väliset erot Viisas vanhemmuus -ohjelman havainneiden osuuksissa (ks. taulukko 2) jäivät pieniksi (virhemarginaalien puitteisiin). Yleistäen voidaan kuitenkin arvioida, että sosioekonomisesti ja koulutuksellisesti hyväosaiset olivat havainneet ohjelman parhaiten. Alueiden välisessä vertailussa erot havainneiden osuuksissa olivat kaikin pienimmät. Pääkaupunkiseudun erottaminen ei tätä valtakunnallisen ohjelman kannalta hyvää tulosta muuttanut: sekä pääkaupunkiseudun että maaseudun vastaajista 42 prosenttia oli havainnut ohjelman.

Taulukko 2: Viisas vanhemmuus –ohjelman havaitseminen maaliskuussa 2009 TNS-Gallupin mukaan. Havainneiden vastaajien prosenttiosuudet. Suluissa kaikkien kyseistä taustamuuttujaa edustavien vastaajien lukumäärä.

	%	n		%	n
Kaikki	39	(1209)	Uusimaa	40	(346)
			Etelä-Suomi	36	(262)
Naiset	47	(604)	Itä-Suomi	40	(149)
Miehet	32	(605)	Länsi-Suomi	40	(310)
			Pohjois-Suomi	41	(142)
Alle 25 -vuotiaat	36	(145)			
25-34 -vuotiaat	41	(209)	Ei ammatillista koulutusta	37	(314)
35-49 -vuotiaat	46	(343)	Ammatillinen koulu	38	(240)
50-60 -vuotiaat	34	(261)	Opistoaste	41	(246)
Yli 60 -vuotiaat	37	(251)	Korkeakoulu	42	(382)
Ylempi toimihenkilö	44	(162)	Tulot alle 20 000 / vuosi	36	(162)
Alempi toimihenkilö	44	(173)	20 000-35 000 / vuosi	39	(249)
Työntekijä	37	(328)	35 000-45 000 / vuosi	40	(193)
Eläkeläinen	38	(236)	Yli 45 000 / vuosi	42	(455)

Taulukossa 3 vertailen Viisas vanhemmuus –ohjelman havainneiden osuuksia erilaisissa alkoholin käytön ryhmissä. Ohjelman tavoitteiden kannalta olisi tärkeää, että alkoholia käyttävät havaitsevat ohjelman paremmin kuin raittiit ja tiheästi tai paljon kerralla alkoholia käyttävät paremmin kuin harvemmin tai vähän käyttävät.

Taulukko 3 osoittaa, että ensiksi mainittu ”toive” on toteutunut, mutta kaksi muuta ei. Oman ilmoituksensa mukaan raittiista vastaajista ohjelman oli havainnut 31 prosenttia, alkoholia käyttävistä noin 40 prosenttia. Tiheästi juovat eivät sen sijaan erottuneet harvakseltaan juovista, ja yli kuusi annosta kerralla viikoittain tai kuukausittain juovilla ohjelman havainneiden osuus oli pienempi kuin harvemmin tai ei koskaan näin tekevillä.

Taulukko 3: Viisas vanhemmuus –ohjelman havaitseminen alkoholinkäytöltään erilaisissa ryhmissä TNS-Gallupin mukaan maaliskuussa 2009. Havainneiden vastaajien prosenttiosuudet. Suluissa kaikkien kyseiseen ryhmään kuuluvien vastaajien lukumäärä.

Alkoholin käyttö	%	n	Yli kuusi annosta / kerta	%	n
Ei käytä koskaan	31	(132)	Ei käytä koskaan	39	(264)
Harvemmin kuin kerran kk	44	(283)	Harvemmin kuin kerran kk	43	(559)
1-2 kertaa kuukaudessa	40	(255)	1-2 kertaa kuukaudessa	37	(149)
Lähes viikoittain	41	(308)	Ainakin lähes viikoittain	34	(105)
Useamman kerran viikossa	40	(147)			

Viisas vanhemmuus –ohjelman kannalta olisi tärkeää lisätä erittelyyn vielä vastaajan perhesuhteet ja selvittää, miten hyvin ohjelma on havaittu niissä lapsiperheissä, joissa alkoholia käytetään tiheästi ja/tai usein paljon kerralla. Tällainen erittely ei kuitenkaan ole TNS-Gallupin kyselyn perusteella mahdollinen: perhesuhteita ei kysytty, ja gallupin otoskoolla vertailtavat ryhmät jäisivät liian pieniksi. Ryhmien pienuus on syytä ottaa huomioon myös taulukon 3 tuloksia tulkittaessa: kaikki siinä kuvatut erot mahtuvat virhemarginaalien puitteisiin.

Niiltä, jotka ilmoittivat havainneensa Viisas vanhemmuus –ohjelman, kysyttiin, missä he olivat ohjelman havainneet, ja pyydettiin ilmoittamaan kaikki havaintolähteensä. Ylivoimaisesti tärkeimmiksi kanaviksi osoittautuivat televisio ja radio: niiden kautta ohjelman oli havainnut 80 prosenttia vastaajista (taulukko 4). Vanhemmuusikäisillä televisio ja radio olivat keskeisempiä kuin yli 50-vuotiailla. Internetin ja Alkon myymälöiden merkitys havaitsemisessa oli suurin alle 25-vuotiailla ja sanoma- ja aikakauslehtien merkitys yli 50-vuotiailla. Ohjelman verkkosivujen merkitys jäi kaikissa ikäryhmissä pieneksi.

Sosioekonomisten ryhmien vertailuissa ei tullut esiin mitään taulukossa 4 esitetystä olennaisesti poikkeavaa. Televisio ja radio olivat myös kaikissa alkoholinkäyttäjärhyhmissä ylivoimaisesti useimmin mainitut (75-83% vastaajista) havaintolähteet ja sanoma- ja aikakauslehdet selvät kakkoset (13-26% vastaajista).

Taulukko 4: Missä Viisas vanhemmuus –ohjelma on havaittu: havainneiden prosenttiosuudet ikäryhmittäin.

Ikäryhmä	Alle 25 v.	25-34 v.	35-49 v.	50-60 v.	Yli 60 v.	Kaikki
(n)	(52)	(86)	(156)	(90)	(93)	(477)
Televisio tai radio	82	86	90	72	63	80
Sanoma- tai aikakauslehti	20	13	12	30	33	21
Alkon myymälä	17	11	4	8	7	8
Kampanjan verkkosivut	-	3	2	3	1	2
Jotkin muut verkkosivut	12	5	2	3	3	4
Jossain muualla	-	-	3	-	1	1
Ei osaa sanoa	7	2	2	4	14	5

Viisas vanhemmuus –ohjelman virittävyttä kartoittaneeseen TNS-Gallupin kysymykseen, ”onko Viisas vanhemmuus –kampanja saanut sinut pohtimaan tai muuttamaan omaa alkoholinkäyttöäsi lasten seurassa”, 63 prosenttia vastasi kieltävästi. Pohdintaa ohjelma oli synnyttänyt noin kolmasosalla ja alkoholinkäytön muutosta 2 prosentilla ohjelman havainneista vastaajista. Miesten keskuudessa pohdintaan virittyneitä oli hieman enemmän (35%) kuin naisten keskuudessa (29%). Yleisintä pohdinnan virittyminen oli vanhemmuusikäisillä; 35-49 –vuotiaista siitä ilmoitti jopa lähes puolet (ks. taulukko 5).

Taulukko 5: Viisas vanhemmuus –ohjelman virittävyys: onko ohjelma saanut pohtimaan tai muuttamaan omaa alkoholinkäyttöä lasten seurassa. Prosenttiosuudet ohjelman havainneista vastaajista ikäryhmittäin.

Ikäryhmä	Alle 25 v.	25-34 v.	35-49 v.	50-60 v.	Yli 60 v	Kaikki
(n)	(33)	(73)	(130)	(84)	(84)	(403)
Ei kumpaakaan	58	62	52	76	68	63
Kyllä, pohtimaan	25	37	45	20	18	31
Kyllä, muuttamaan	-	-	1	1	4	2
Ei osaa sanoa	17	1	1	3	10	5

Ylemmän opistotason tai akateemisen tutkinnon suorittaneilla (38%), paljon (yli 45 000 euroa vuodessa) ansaitsevilla (39%) ja ylemmillä toimihenkilöillä (49%) pohdinnan virittyminen oli selvästi yleisempää kuin ammattiin kouluttamattomilla (23%), vähän (alle 20 000 euroa vuodessa) ansaitsevilla (18%) ja alemmilla toimihenkilöillä (25%). Näyttää siis siltä, että Viisas vanhemmuus – ohjelma on ”purrut” parhaiten sosioekonomisesti hyväosaisiin: he ovat sekä havainneet sen että virittyneet siitä muita yleisemmin.

Alkoholinkäytön tiheys ja runsaan kertajuomisen tiheys osoittautuivat hyvin erotteluviksi muuttujiksi. Taulukon 6 tulokset ovat Viisas vanhemmuus –ohjelman kannalta ”sellaisia kuin pitääkin”: pohdintaa oli yleisimmin syntynyt alkoholia tiheästi käyttävien tai usein paljon kerralla juovien keskuudessa. Useammin kuin kerran viikossa juovista ja ainakin lähes viikoittain yli 6 annosta kerralla juovista puolet ilmoitti ohjelman saaneen pohtimaan omaa alkoholin käyttöä lasten seurassa. Myös harvemmin kuin kerran kuussa paljon juovista vastaajista, joissa luultavasti on monia lapsiperheiden vanhempia, selvästi keskimääräistä suurempi osa (38%) ilmoitti saaneensa ohjelmasta pohdinnan aihetta. Sen sijaan raittiiden ja runsaasta kertakulutuksesta kokonaan pidättyvien keskuudessa pohdinnan virittyminen oli odotetusti vähäistä.

Taulukko 6: Viisas vanhemmuus –ohjelman virittävyys eri alkoholinkäyttäjärhymissä: kuinka suuri prosenttiosuus vastaajista ilmoitti, että ohjelma on saanut pohtimaan omaa alkoholinkäyttöä lasten seurassa.

Käytön tiheys	%	(n)	Yli kuusi annosta / kerta	%	(n)
Ei käytä koskaan	5	(41)	Ei käytä koskaan	18	(81)
Harvemmin kuin kerran kk	26	(84)	Harvemmin kuin kerran kk	38	(200)
1-2 kertaa kuussa	34	(85)	1-2 kertaa kuussa	33	(50)
Lähes viikoittain	34	(115)	Ainakin lähes viikoittain	51	(31)
Useamman kerran viikossa	49	(56)			

Arviointia

Ovatko Viisas vanhemmuus –ohjelman havainneiden osuus (39%) ja pohtimaan virittyneiden osuus (31% havainneista) hyvä saavutus? Tähän kysymykseen voi vastata vain vertailutiedon avulla. Erilaisten kampanjoiden havaitsemisen ja virittävyysvertaileminen on kuitenkin monesta syystä ongelmallista. Eroja saavat aikaan muun muassa kampanjan aihe (esim. kuinka suurta osaa väestöstä se koskee), kesto (havainneiden osuus yleensä nousee ajan myötä) ja toteutustapa (esim. kuinka laajalti mediaa käytetään). Tulokset riippuvat suuresti myös siitä, missä kampanjan vaiheessa ja millä tavalla havaitsemisesta ja virittävydestä kysytään.

Näistä varauksista huolimatta olen koonnut oheiseen luetteloon tietoja terveyden edistämiseen ja elintapoihin liittyvien kampanjoiden havaitsemisesta. Luvut kuvaavat havainneiden vastaajien osuutta kampanjan *ensimmäisellä mittauskerralla*, ja ne on saatu Suomen 15-64 –vuotiaalle väestölle suunnatuissa Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen –kyselyissä (otosten koko 5000; Helakorpi ym. 1996 ja 1997, Jallinoja ym. 2003).

- Lopeta ja voita – tupakoinnin vähentämisen kampanja, 1996: 37 prosenttia
- Kunnossa kaiken ikää –kampanja, 1997: 30 prosenttia
- Valtakunnallinen huumekampanja, 2002: 23 prosenttia
- Viisas vanhemmuus –ohjelma, 2009: 39 prosenttia

Tässä vertailussa Viisas vanhemmuus –ohjelma pärjää erinomaisesti. Edellä mainittujen varausten lisäksi on kuitenkin syytä ottaa huomioon se, että kun TNS-Gallupissa kysyttiin Viisas vanhemmuus –ohjelman havaitsemisesta, se oli aktiivisessa ja näkyvässä käynnistämisvaiheessaan. Tämä ilman muuta paransi sen tulosta.

Toisaalta TNS-Gallupin vastaajia ei millään tavalla autettu ohjelman muistamisessa. Kysymyksessä käytettiin vain ohjelman perusslogania, ei sen sijaan todettu, että kyse on Alkon johtamasta ohjelmasta eikä kuvattu tarkemmin ohjelman sisältöä. Alkon mainitseminen ja sisällön kuvaaminen olisivat todennäköisesti tuottaneet ”väärä positiivisia” vastauksia: vastaajat olisivat hanakasti ilmoittaneet havainneensa hyvällä asialla olevan ohjelman. Ohjelman toteutukseen SEK-mainos-toimistossa osallistunut Lassi Hakkarainen arvioi (haastattelu 8.10.09), että juuri muistamista auttamatta saaduksi 39 prosenttia on hyvä havainneiden osuus.

Viisas vanhemmuus –ohjelmasta pohdinnan aihetta saaneiden osuuden – noin kolmasosa ohjelman havainneista – arvioimiseen minulla ei ole vertailukelpoista tietoa muista kampanjoista. Osuutta voidaan kuitenkin pitää hyvänä (Lassi Hak-

karaisen haastattelu 8.10.09). Se vahvistaa edellä luvussa 3 esittämäni arviota perheiden hyvinvointiin ja lasten suojeluun liittyvien aiheiden puhuttelevuudesta. Jos kyselyyn vastaava käyttää alkoholia ja hänellä on lapsia kotona, pohdinnan virittyminen Viisas vanhemmuus –ohjelmasta onkin varsin luontevaa.

4.2. Verkkosivut - kävijämäärä

Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivujen kävijämäärä nousi vuonna 2009 odotetusti suurimmaksi niinä kuukausina (maaliskuussa ja syyskuussa), joiden aikana ohjelmaa tehostetusti mainostettiin mediassa. Sen sijaan kesäkuukausina ja joulukuussa lastenseurassa.fi –sivuilla kävi vähän ihmisiä. Keskimääräinen kävijämäärä kuukaudessa oli ohjelman kymmenen ensimmäisen kuukauden aikana 6 269. Se, kuinka monta *eri henkilöä* sivuilla kävi maaliskuu-joulukuussa 2009, asettuu jonnekin maaliskuun kävijämäärän (22 484) ja kuukausien yhteenlasketun kävijämäärän (62 692) välille.

Taulukko 7: Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivujen kävijämäärä, maaliskuu – joulukuu 2009.

Kuukausi	Kävijämäärä	%-osuus
Maaliskuu	22 484	36
Huhtikuu	6 123	10
Toukokuu	4 037	6
Kesäkuu	670	1
Heinäkuu	726	1
Elokuu	930	1
Syyskuu	15 896	25
Lokakuu	8 159	13
Marraskuu	3 019	5
Joulukuu	648	1
Yhteensä	62 692	100

Seuraavassa vertailen lastenseurassa.fi –sivujen kävijämäärää muutamien muiden internet-sivustojen kävijämääriin. Näin on mahdollista hahmottaa ja arvioida Viisas vanhemmuus –ohjelman ”kotisivujen” käytön suuruusluokkaa. Olen ottanut vertailuun päihdekysymyksiin liittyvien kampanja- ja valistussivustojen *kävijäkeskiarvoja per kuukausi*. Niiden lisäksi alla oleva asetelma sisältää Alkon verkkosivujen (www.alko.fi) *kävijäkeskiarvon per viikko* – se osoittaa, että päihdeaiheisten sivustojen kävijämäärät jäävät parhaimmillaankin suhteellisen pieniksi.

lastenseurassa.fi	6 269 / kuukausi
paihdelinkki.fi/perhe	1 800 / kuukausi*
lasinenlapsuus.fi	2 400 / kuukausi*
neuvoa-antavat.stakes.fi	7 000 / kuukausi*
paihdelinkki.fi/tietoisuus	14 600 / kuukausi*
kännissä-olet-ääliö.fi	50 000 / kuukausi*
Alko.fi	32 600 / viikko*

*Paihdelinkin, Lasinen lapsuus –hankkeen ja Neuvoa-antavien luvut ovat maalisi-huhtikuulta 2009, Kännissä olet ääliö –kampanjan luku syksyiltä 2007 ja Alkon luku maaliskuulta 2009.

Aivan omaan suuruusluokkaansa päihdeaiheisten kampanja- ja valistussivustojen vertailussa nousi Panimoliiton Kännissä olet ääliö –kampanja. Se pyrki puhuttelemaan nuoria aikuisia, jotka ovat internetin aktiivisimpia käyttäjiä, ja viritti muun muassa räväkillä mainoksillaan paljon huomiota; kampanjan verkkosivujen suuri kävijämäärä heijastanee sekä näitä seikkoja että ”kännäämisen” kulttuurista kiinnostavuutta Suomessa. Vertailussa kaikkiin muihin kampanja- ja valistussivustoihin lastenseurassa.fi -sivut sen sijaan ” pärjäsivät ” hyvin.

Paihdelinkin Perhe-osio ja Lasinen lapsuus -hankkeen sivut ovat vertailun verkkosivuista sisällöllisesti lähimpinä lastenseurassa.fi -sivuja. Ensiksi mainittu jakaa tietoja ja välineitä päihdeasioiden käsittelyyn kotona ja koulussa. Lasinenlapsuus.fi puolestaan on suunnattu erityisesti niille ammattiryhmille, jotka työssään tarvitsevat päihteisiin liittyvää tietoa, mutta sivustolla on myös vanhemmille ja muille lasten läheisille tarkoitettu Kotikanava. Maaliskuun ja syyskuun suurten kävijämäärien ansiosta Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivujen kävijäkeskiarvo on selvästi suurempi kuin vastaava luku paihdelinkki.fi/perhe- ja lasinenlapsuus.fi –sivuilla.

.....

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämän Neuvoa-antavat –sivuston ensisijainen kohderyhmä – kuntien päihdetyöntekijät – on Viisas vanhemmuus –ohjelmaan verrattuna suppea, mutta sen sisältöalue paljon laajempi. Neuvoa-antavat ”kokoo, tuottaa, välittää ja soveltaa kansallista ja kansainvälistä tietoa ja osaamista päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi”, ja sillä on seitsemän pääsisältöaluetta (muun muassa päihdepolitiikka, hoitopaikat ja strategiat). Näistä kohderyhmä- ja sisältöeroista huolimatta Neuvoa-antavien ja lastenseurassa.fi –sivujen keskimääräiset kävijämäärät kuukaudessa olivat vuonna 2009 lähellä toisiaan.

A-klinikkasäätiön Päihdelinkin laajasta kokonaisuudesta otin vertailuun Perhe-osion lisäksi Tietoiskut –sivut. Niiden alue – lähes 150 asiantuntijoiden laatimaa tietoiskua – on Viisas vanhemmuus –ohjelmaan verrattuna laaja, ja niillä oli maaliskuussa 2009 enemmän kävijöitä kuin millään muulla Päihdelinkin valistusosioilla (koko Päihdelinkin kävijämäärä oli maaliskuussa 2009 noin 77 000 / kuukausi). Lastenseurassa.fi –sivujen kävijämäärän keskiarvo jäi selvästi Tietoiskujen vastaavaa pienemmäksi. ”Tehokuukausina” maaliskuussa ja syyskuussa sivuilla sen sijaan oli kävijöitä jopa enemmän kuin Tietoiskuissa.

Yhteenvetona arvioin, että Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivujen kävijämäärä oli maaliskuussa ja syyskuussa 2009 erinomainen ja keskimäärinkin kohtuullinen. Tulevaisuuden haasteena on sivujen kehittäminen niin, että ihmisiä jatkuvasti kiinnostaa käydä katsomassa, mitä uutta sivuilta löytyy. Yksi ”houkuttelevuutta” kohentava tekijä voisi olla vuorovaikutteisuuden lisääminen esimerkiksi keskustelu- ja kannanottomahdollisuuksia parantamalla (vrt. Päihdelinkin monet keskustelufoorumit).

4.3. Verkkosivut – puheenvuorojen määrä

Lastenseurassa.fi -verkkosivujen Mitä mieltä? –osiossa on Viisas vanhemmuus –ohjelman alusta lähtien viritelty kansalaisten kannanottoja ja keskustelua ministeri Paula Risikon, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen pääjohtajan Pekka Puskan ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton pääsihteerin Mirjam Kallandin lyhyillä puheenvuoroilla. Riskko kyseenalaistaa vanhempien viikonloppuhumalan normaalisuuden: siitä seuraavat muutokset perheen rutiineissa ja vanhempien käytöksessä eivät lapsen silmin ole normaaleja. Puska kehottaa kaikkia – myös vähän ja kohtuullisesti juovia – aikuisia pohtimaan sitä, millaisen mallin ja esikuvan he alkoholin käytöllään tarjoavat lapsille. Kalland virittää vanhempia miettimään, miltä alkoholin käyttö perheen juhlissa ja arjessa näyttää lapsen silmin katsottuna, ja on

.....

sitä mieltä, että vastuulliseen vanhemmuuteen kuuluu myös se, että voidaan juhlia ilman alkoholia.

Sivuston kävijöillä oli 2.3. - 14.4.2009 välisenä aikana mahdollisuus kirjoittaa sivuille omia näkemyksiään Risikon, Puskan ja Kallandin esiin nostamista tai muista Viisas vanhemmuus –ohjelman aihepiiriin liittyvistä aiheista. Puheenvuoroja kertyi kaikkiaan 317 eli keskimäärin 7 päivässä. Noin puolet (155) liittyi Kallandin ”pohjustukseen”; hänen konkreettinen otsikkokysymyksensä, ”kuuluuko kuohuviini kastejuhlaan”, viritti runsaasti sekä konkreettisia vastauksia että yleisempää pohdintaa. Risikon ja Puskan kysymykset, ”mikä on normaalia” ja ”onko vanhempien alkoholinkäytöllä vaikutusta lapsiin”, olivat laaja-alaisempia ja virittivät 75 (Risikko) ja 87 (Puska) puheenvuoroa.

Kannanottoaktiivisuuden arvioimiseksi laskin, kuinka monta puheenvuoroa kuukaudessa ilmestyi ”Suomen suurimman verkkoyhteisön” Suomi24.fi:n Alkoholi-foorumilla, Päihdelinkin Kotikanavalla ja Lasinen lapsuus -keskustelufoorumilla kevättalvella 2009. Suomi24.fi/Alkoholi-foorumin puheenvuorojen määrä (1300/kuukausi) oli yli neljä kertaa ja Kotikanavan puheenvuorojen määrä (550/kuukausi) lähes kaksi kertaa suurempi kuin lastenseurassa.fi –sivuille lähetettyjen puheenvuorojen määrä. Lasinen lapsuus –foorumilla, joka on tarkoitettu lähinnä kokemusten vaihtoon päihdeperheessä kasvamisesta, puheenvuoroja sen sijaan oli vähän (10/kuukausi).

Yksi iso syy Suomi24.fi/Alkoholi –foorumin ja lastenseurassa.fi –sivujen väliseen eroon on se, että ensiksi mainitulla käydään hyvin monia aiheista keskustelua. Kotikanavalla sen sijaan keskitytään Viisas vanhemmuus –ohjelman tapaan kotona ilmeneviin, päihteisiin liittyviin asioihin ja ongelmiin. Yksi selitys Kotikanavan lastenseurassa.fi –sivuja suuremmalle kannanottoaktiivisuudelle voi olla huumelaiheiden käsittely.

Erot kannanottoaktiivisuudessa liittyvät myös foorumeilla käytävän keskustelun rakenteeseen: onko mahdollista aloittaa uusia keskusteluketjuja, mikä on foorumia paljon käyttävien keskustelijoiden määrä ja rooli, miten keskustelua ylläpidetään ja miten hyvin keskustelut pysyvät aiheessaan. Suomi24.fi/Alkoholi –foorumilla, Kotikanavalla ja Lasinen lapsuus -foorumilla kävijät voivat aloittaa uusia keskusteluketjuja. Tämä yleensä nostaa puheenvuorojen määrää, mutta voi samalla aiheuttaa keskusteluihin lyhytjänteisyyttä ja rönsyilevyyttä. Nämä ja aktiivisuuden kasautuminen nousivat keskeisiksi rakennepiirteiksi, kun tutkin vuosien 2001-2003 valtakunnallisen huumekampanjan vastaavalla tavalla toteutettua puolittotuus.com –keskustelufoorumia (Piispa 2002, Jallinoja ym. 2003).

Viisas vanhemmuus -ohjelman sivuilla uusien keskusteluketjujen avaamisen mahdollisuutta sen sijaan ei ollut, ja puheenvuoroissa pysyttiin pitkälti niissä teemoissa, jotka Mirjam Kalland, Pekka Puska ja Paula Risikko puheenvuoroillaan pohjustivat. Puheenvuorojen erittelyssä (ks. seuraava jakso) ei myöskään erottunut aktiiviosallistujien joukkoa. Nämä tekijät todennäköisesti hillitsivät keskustelua. Toisaalta lastenseurassa.fi -sivujen uutuus selvästi nosti niille lähetettyjen puheenvuorojen määrää. Jo maaliskuun lopussa ja huhtikuussa oli havaittavissa kävijöiden (ks. edellinen jakso) ja puheenvuorojen väheneminen uutuuden-viehätyksen mentyä ohi.

Edellä sanotusta on helppo tehdä johtopäätös. Jos lastenseurassa.fi -sivuille halutaan vilkasta keskustelua, kävijöille on syytä antaa mahdollisuus avata uusia aihepiirejä ja puheenvuorojen ketjuja. Samalla kuitenkin syntyy riskejä: sivuille voi ilmaantua aktiivikeskustelijoita, jotka hallitsevat mielipiteiden vaihtoa ja ehkä vievät keskusteluja irti ohjelman aiheesta ja tavoitteista.

4.4. Verkkosivut – puheenvuorojen sisältö

Tässä jaksossa erittelen lastenseurassa.fi -sivuille kirjoittaneiden ja sivujen kysymyksiin kantaa ottaneiden kansalaisten näkemyksiä. Pääkohteenani ovat kevään 2009 puheenvuorot (317), joissa ”vastattiin” Paula Risikolle, Pekka Puskalle ja Mirjam Kallandille (ks. edellinen jakso). Niiden lisäksi käytän tulkinnoissani syyskuussa auenneeseen Saako lasten seurassa käyttää alkoholia –mielipidetiedusteluun annettujen vastausten jakautumia (vastaamisen oli marraskuun loppuun mennessä aloittanut 5 162 ja kaikkiin 10 kysymykseen vastannut 3 434 kävijää; ks. liite 1) sekä kannanottoja (7 073 kyllä- tai ei-vastausta) ja niiden saate-kommentteja syyskuun ajan esitettyihin Päivän kysymyksiin, joita oli yhteensä 14 (ks. liite 2).

Kevään 2009 puheenvuoroissa pääteemaksi muodostui se, onko aikuisten alkoholin käyttö lasten seurassa hyväksyttävää (ks. taulukko 8). Tähän liittyneiden kannanottojen sisällön erittelyn tärkein tulos oli se, että tulkitsin vain kaksi puheenvuoroa myönteisiksi lasten seurassa tapahtuvaa humalajuomista kohtaan. Esitän ne tässä kokonaisuudessaan:

Humaltuminen on ihan luontevaa lasten seurassa. Minun lapseni 14 ja 16 ovat saaneet aika vapaasti juoda ja polttaa kunhan eivät tule umpihumalassa kotiin. Juhlimme miehen kanssa joka viikonloppu ja lapset lähtevät silloin ystäviensä luo. Ei tämä mielestäni ole mitenkään erikoista. (Minä, 6.3.09.)

.....

No totta helvetissä kuuluu (kuohuviini lasten juhliin)! Muistan ku
itseki tempasin ekat hönöt rippijuhlassa, hallitusti ja turvallisesti.
(klaees anderson, 7.3.09.)

Saako lasten seurassa käyttää alkoholia –mielipidetiedusteluun ja Päivän kysymyksiin annetuissa vastauksissa humalan hyväksyntää oli enemmän. Ensiksi mainitun kysymyksessä, saako lasten läsnä ollessa humaltua, 4 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”saa, lapsetkin viihtyvät, kun aikuiset ovat iloisia”, 16 prosenttia vaihtoehdon ”saa, kunhan joku seurueesta pysyy selvänä ja huolehtii lapsista”, ja 38 prosenttia vaihtoehdon ”saa, jos humaltuminen ei vaikuta aikuisen käytökseen”. Eniten (40 prosenttia vastaajista) valintoja sai kuitenkin humaltumisen torjuva vastausvaihtoehto ”ei, ei missään tapauksessa”.

Vain kyllä- ja ei-vaihtoehdot antaneissa Päivän kysymyksissä 41 prosenttia vastaajista salli humaltumisen, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista. Myös kysyttäessä, voiko lasten seurassa tulla ”hilpeään hiprakkaan”, kyllä-vastausten osuus nousi 41 prosenttiin. Moni näyttää siis erottavan seurallisen, iloi-
sen juomisen ja humaltumisen (juopottelun, kännäämisen) toisistaan, hyväksyvän ”hiprakan” lastenkin seurassa, mutta torjuvan hiprakkaa rankemman humaltumisen. Saatekommenteissa Päivän kysymyksiin annettuihin vastauksiin erottelu ilmaistiin esimerkiksi näin: ”Humaltumisella ymmärrän tilaa, jossa kyky hallita itseään on kadonnut; pienessä hiprakassa voi kyllä olla”; ”niin kauan homma on ok, kun tolkku pysyy mukana ja itsekontrolli pelaa”.

Tämä erottelu voi olla yksi selitys sille, että kyllä-vastausten osuus Päivän kysymyksessä, saako lasten seurassa humaltua, nousi 24 prosenttiin. Moni on ehkä tulkinnut humalan hyväksyttäväksi hiprakaksi. Valitettavasti saatekommenteista ei juuri käy ilmi, mitä kyllä vastanneet todella ovat ajatelleet. Ainut kommentti, jonka ymmärsin humaltumisen perusteluksi, oli se, että näin ”lapset saavat käsityksen alkoholin vaikutuksesta”.

Takaisin kevään 2009 puheenvuoroihin: Noin puolet aikuisten alkoholin käyttöön lasten seurassa kantaa ottaneista puheenvuoroista puolusti kohtuukäyttöä ja kolmasosa torjui aikuisten alkoholin käytön lasten seurassa kokonaan. Viidesosassa puheenvuoroista suhtautuminen kohtuukäyttöön ja täysraittiuteen jäi avoimeksi, sillä niissä otettiin kantaa vain humalakäyttöä vastaan.

Taulukko 8: Aikuisten alkoholin käyttöön lasten seurassa kantaa ottaneet puheenvuorot Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivuilla 2.3. - 14.4.2009.

Sisältö	n	%
Kohtuukäytön puolesta	79	47
Ei lainkaan alkoholia	53	32
Ei humaltumista	34	20
Voi humaltua	2	1
Yhteensä	168	100

Täysraittiutta puolustaneet näkemykset jäivät vähemmistöksi myös syksyn ”testeissä”. Päivän kysymyksen, saako lasten seurassa käyttää alkoholia, 42 prosenttia vastasi ei ja 58 prosenttia kyllä. Mielipidetiedustelun samankaltaisessa kysymyksessä vain 8 prosenttia vastaajista valitsi vaihtoehdon ”ei, ei missään tilanteessa”, 63 prosenttia vaihtoehdon ”voi, jos se jää muutamaan lasilliseen”. Päivän kysymyksen, onko alkoholi aina rähinäjuoma, vain 10 prosenttia vastasi kyllä. Sen sijaan kysymyksessä, saako lasten seurassa nauttia saunakaljan, kyllä-vastausten osuus nousi 90 prosenttiin.

Kevään 2009 puheenvuorojen kannanotot Mirjam Kallandin esittämään kysymyksen kuohuviinin tai muiden alkoholijuomien käytöstä lasten juhlissa olivat tiukempia kuin kannanotot aikuisten alkoholin käytöstä ylipäänsä lasten seurassa: 70 prosentissa niistä oltiin sitä mieltä, että alkoholia ja lasten juhlia ei lainkaan pidä yhdistää, 30 prosentissa yhdistäminen hyväksyttiin.

Päivän kysymys, kuuluuko kuohuviini kastejuhlisiin, tuotti syksyllä 2009 samanlaisen tuloksen kuin kevään puheenvuorojen erittely: kyllä-vastausten osuus oli 28 prosenttia, ei-vastausten osuus 72 prosenttia. Sen sijaan kysymykseen, voiko rippijuhlissa tarjota kuohuviiniä, suuri enemmistö (82 prosenttia) vastasi myöntävästi. Ero vastauksissa selittynee juhlittavan iällä; kuvaan tähän liittyvää argumentaatiota alajaksossa Kuohuviiniä kastejuhlissa?.

Kolmas suuri teema kevään 2009 puheenvuoroissa olivat kertomukset ja maininnat vanhempien tai puolisoiden alkoholiongelmien vaikutuksista omaan tai lasten elämään. Tällaisia puheenvuoroja oli kaikkiaan 60, ja niitä oli virittynyt erityisesti Pekka Puskan esittämästä kysymyksestä, onko vanhempien alkoholinkäytöllä vaikutusta lapsiin.

Syksyllä 2009 Päivän kysymykset ja Saako lasten seurassa käyttää alkoholia – mielipidetiedustelu nostivat kannanottojen teemoiksi myös alkoholin ostamisen ja tarjoamisen alaikäisille, vanhempien esimerkin ja lasten/nuorten kanssa keskustelemisen. Enemmistö vastaajista torjui ostamisen ja tarjoamisen, suuri enemmistö oli sitä mieltä, että vanhemmat voivat omalla esimerkillään vaikuttaa lasten ja nuorten alkoholin käyttöön ja että käytöstä on syytä keskustella heidän kanssaan. Erittelen näitä kannanottoja tarkemmin jakson loppupuolella, alajaksossa Alkoholikasvatusta?.

Viisas vanhemmuus –ohjelmaan tai lastenseurassa.fi –sivuihin otettiin keväällä 2009 kantaa 19 puheenvuorossa. Määrä oli siis pieni, vain kuusi prosenttia kaikista puheenvuoroista, ja kannanotot olivat yleensä lyhyitä. Kriittisissä kommenteissa arvioitiin, että verkkosivut ovat liian alkoholikielteiset, ylläpitävät täten suomalaisten vääristynyttä suhdetta alkoholiin eivätkä tavoita alkoholia ongelmallisesti käyttäviä. Pari kirjoittajaa arveli, että sivuilla on ”sensuroitu” alkoholimyönteisiä kannanottoja (Äiti kuudelle, 22.3.09) tai julkaistu ”tilattuja” alkoholikielteisiä kommentteja (Ei yhtään/kohtuullisesti/liikaa, 20.3.09) ja näin ohjattu keskustelua.

Hyvin hämmentyneenä luin Mirjam Kallandin kysymyksenasettelun, jonka luulin jo jääneen T.Turmiolan kanssa sinne jonnekin 30-luvulle. En ymmärrä, miten triviaalilla, kristillisellä syyllistämisretoriikalla uskotaan voitavan auttaa suomalaisia hallitsemaan alkoholia sisältävien juomien käyttöä. (hämmentynyt, 8.3.09.)

Tällaisia sivuja ei lue ne jotka vetävät perjantailärvit Koskenkorvalla joka viikko ja jotka niitä ongelmia aiheuttavat. Juominen on nimenomaan juomakulttuuria, joko sitä on tai sitä ei ole. (Patrik, 6.3.09.)

Kiittävässä kannanotoissa puolestaan arvioitiin, että verkkosivut todella herättävät kysymyksillään ja valmiiden vastausten välttämisellään pohdintaa siitä, miten alkoholia voi käyttää lasten seurassa. Esimerkiksi nimimerkki Lasten kanssa työskentelevä totesi (6.3.09), että sivut ovat ”loistavat”, ja lupasi hyödyntää niitä sekä työelämän että oman henkilökohtaisen elämänsä puitteissa.

Tyylillisesti lastenseurassa.fi –sivuille lähetetyt puheenvuorot olivat lähes poikkeuksetta asiallisia ja argumentoivia. Monissa internetissä käytävissä keskusteluissa

.....

esiintyvää henkilöön kohdistettua solvaamista ei esiintynyt, ei nähdäkseni myöskään puheenvuoroja, jotka eivät edusta omaa mielipidettä, vaan vain yrittävät provosoida (ks. Piispa 2002).

Toisaalta myös puheenvuorojen dialogisuus oli mielestäni vähäinen. Omista näkemyksistä ja käytännöistä poikkeavaa suhtautumista alkoholin käyttöön lasten seurassa kyllä arvosteltiin, mutta varsinaisia keskusteluketjuja ei syntynyt. Vaikutti siltä, että oma kannanotto oli useimmiten kirjoitettu suoraan vastauksena Risikon, Puskan tai Kallandin puheenvuoroon, katsomatta, mitä mieltä muut ovat asiasta olleet.

Seuraavissa alajaksoissa erittelen tarkemmin kevään 2009 puheenvuorojen ja syksyn 2009 Päivän kysymyksiin ja Saako lasten seurassa käyttää alkoholia - mielipidetiedusteluun annettujen vastausten argumentaatiota edellä kuvaamissani pääteemoissa: Millaisia olivat argumentit kohtuukäytön puolesta ja alkoholin käyttöä tai humaltumista vastaan, millaisia kuvaukset alkoholin aiheuttamista ongelmista omassa elämässä, kuinka alkoholitarjoilua lastenjuhlista puolustettiin ja vastustettiin, miten vanhempien vastuu alkoholikasvatuksessa nähtiin? Jakson päättää arviointi siitä, mitä argumentaatio kertoo Viisas vanhemmuus –ohjelman mahdollisuuksista.

Kohtuukäytön puolesta

Hyväksyvä suhtautuminen aikuisten alkoholin käyttöön lasten seurassa liittyi Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivuille kirjoitetuissa kannanotoissa lähes poikkeuksetta vain vähäiseen ja kohtuulliseen käyttöön: saunaoluisiin, yhteen - kahteen lasilliseen viiniä aterialla, kuohuviinin nauttimiseen perhejuhlista, konjakkiiin kahvin kera. Kirjoittajien mukaan vanhempien ja muiden aikuisten kohtuukäyttö antaa lapsille mallin luontevasta ja hillitystä suhtautumisesta alkoholiin, karistaa siitä outoutta ja kielletyn hedelmän hohtoa ja siten suojaa esimerkiksi kaveripiiristä opittavilta huonoilta juomatavoilta ja niiden haitoilta. Runsaaseen juomiseen ja humaltumiseen lasten läsnäollessa kohtuukäytön hyväksyneet sen sijaan suhtautuivat torjuvasti. Niitä pidettiin mahdollisina vain silloin, kun lapset ovat esimerkiksi isovanhemmilla hoidossa.

Alkoholi oikein ja kohtuudella käytettynä -- on ihan hyvä juttu. Sitä, että otamme saunalonkeron tai silloin tällöin lasillisen viiniä ruoan kanssa, en pidä mitenkään pahana asiana. -- Näyttäkäämme lapsillemme OIKEA tapa nauttia alkoholista. Näyttäkäämme, ettei alkoholin tarvitse hallita elämää. (Walhalla, 5.3.09.)

.....

Ehdottomasti kyllä alkoholia voidaan nauttia lasten seurassa esim. viikonlopun illallisen/päivällisen yhteydessä. Lapsien on hyvä nähdä ja myös tajuta, että viiniäkin voi nauttia luontevasti lasillisen tai pari esim. ruuan yhteydessä. Jos kaikki on salaista ja kiellettyä kotona, niin lapsi näkee huonon mallikäytöksen jossain muualla ja hämmentyy. (järkevä nainen, 4.3.09.)

On kaksi tapaa opettaa huono alkoholinkäyttö lapselle: opeta ottamalla liikaa usein tai älä opeta lainkaan. Näin saat osaamattoman alkoholin käyttäjän. Kohtuullinen vapautunut käyttö lasten seurassa on paras tapa opettaa. (Otan jos haluan, vastuullisesti, 11.3.09.)

Luontevaa suhdetta alkoholiin voi kohtuukäytön kannattajien mukaan luoda ja tukea paitsi aikuisten esimerkillä myös kertomalla lapsille rehellisesti alkoholin ominaisuuksista ja vaikutuksista ja siitä, miksi se ei sovi alaikäisille. Eräät kirjoittajat liittivät alkoholikasvatukseen myös sen, että lasten annetaan jo teini-iässä kotona maistaa alkoholia ja kokeilla, miltä se tuntuu. (Näistä tarkemmin, ks. alajakso Alkoholikasvatusta?.)

Kannanotoissa tukeuduttiin useimmiten omaan kokemukseen. Kerrottiin, kuinka on itse saanut lapsuudenkodissaan kohtuullisen käytön mallin ja/tai antanut sen menestyksellisesti omille lapsilleen. Moni muisteli myönteisessä sävyssä vanhempiensa alkoholin käyttöä ja totesi, ettei ole havainnut itsessään turvattomuutta, häpeää tai mitään muitakaan vanhempien alkoholin käytön aiheuttamia ongelmia.

Vanhempani olivat sitä mieltä, että lasten on parempi oppia alkoholinkäytön rajat mieluummin kotona kuin ulkona ties missä. Eivät vanhemmat kannustaneet juomaan, vaan jos kysyin, saanko maistaa, sain ihan vaan maistaa lipauksen. -- Mielestäni oli aina hauskaa, että sai leikkiä omia leikkejä rauhassa sillä välin kun aikuiset ottivat ”aikuisten juomaa”. -- Jostain syystä vanhempieni juomiseen liittyy aina positiivisia ajatuksia, jollain tavalla juhlan tuntua. (Aikuistunut äidin pikku prinsessa, 13.3.09.)

En ole omia vanhempiani koskaan nähnyt humalassa, vaikka he joivatkin usein aterioilla lasin, pari viiniä, isä saunan yhteydessä saunakaljan. -- En ole koskaan tuntenut oloani turvattomaksi,

pelokkaaksi tai noloksi vanhempien alkoholinkäytön takia koska heidän käytöksensä ei muuttunut. -- Humalahakuisesti en ole koskaan juonut, toisin kuin kaikki ne tuttuni joiden vanhemmat käyttivät alkoholia mutta vain kun lapsi ei nähnyt. (Ei koskaan humalassa, 7.4.09.)

Toinen tapa argumentoida kohtuukäytön puolesta oli se, että viinin, siiderin ja oluen nauttiminen nähtiin osaksi *kulinarismia*: juodaan tiettytyyppisiä juomia, koska ne sopivat tiettyihin ateriat- ja makukokonaisuuksiin, ei humaltumista tavoitellen tai sen mukaan, onko läsnä lapsia vai ei. ”Juon alkoholia lähes poikkeuksetta vain ruuan seurana. Viini, siideri -- ja olut ovat mitä mainioimpia juomia oikeiden ruokien yhteydessä. Ne korostavat aterian omia makuja” (Ei absolutisti, 2.3.09).

Tällaisia kulinarismi-argumentteja toi kevään 2009 puheenvuoroissa esiin vain muutama kirjoittaja. Syksyn 2009 Päivän kysymyksessä, kuuluuko viini arkiaterialle, kyllä-vastausten osuus oli 47 prosenttia; monissa kannanotoissa viini haluttiin rajata juhla- ja viikonloppuaterioille.

Kohtuukäyttöä puolustettiin myös arvostelemalla alkoholin käytön lasten seurassa torjuneita puheenvuoroja ja/tai yleisemmin Suomessa vallitsevaa alkoholi-ilmapiiiriä. Todettiin, että on virheellistä hahmottaa vain kaksi suhtautumistapaa alkoholiin, raittius ja ryyppääminen, koska myös kohtuukäyttö on mahdollinen. Joissakin puheenvuoroissa tiukat kaksijakoiset asenteet ja alkoholikielisyys kytkettiin pitkään holhouksen traditioon, jonka vaihtoehto olisi ”eurooppalainen” suhtautuminen alkoholiin.

Luin kommentteja ja tuli tunne, että haluan myös osallistua keskusteluun. Kirjoituksista paistoi hyvin selvästi läpi kulttuuri, jonka toivon pysyvän poissa oman lapseni elämästä. Tämä kulttuuri on mustavalkoinen, tuomitseva ja tekopyhä. Miksi alkoholi tuomitaan täysin ja piilotetaan lapsilta ja nuorilta? -- Millaisen mallin annamme lapsillemme alkoholista, jos se ”lakaistaan maton alle”? Eikö se vääristä kuvaa alkoholista ja tee siitä kiellettyä ja siten kiinnostavaa? -- Suomessa on liikaa joko-tai –asennetta, en halua koskaan liittyä siihen seurakuntaan. (äiti33v, 9.3.09.)

Etelä-eurooppalainen malli on mielestäni sängen hyvä: Älä mokaa itseäsi toisten silmissä (siis myöskään lasten). Jos lapsi oppii vanhempien kautta että kohtuus on hyvä keskitie, haluaa hän tehdä niin

.....

myös itse vaikka nuorena hieman asiassa kompuroisi. Kieltolaki ei ole alkoholikulttuuria, eikä lasten ja aikuisten maailmaa pidä erottaa toisistaan. (nauttija 9.4.09.)

Ei alkoholia/humaltumista lasten seurassa

Seuraavassa erittelen kannanottoja, joissa joko torjuttiin täysin aikuisten alkoholin käyttö lasten seurassa tai vastustettiin aikuisten humalajuomista ("viihteellä oloa", juopottelua, ryypiskelyä) lasten läsnäollessa. Jotkut näiden kannanottojen kirjoittajista olivat valinneet raittiuden kaikissa muissakin tilanteissa, mutta useimmat pitivät alkoholin käyttöä mahdollisena "aikuisten kesken", lasten ollessa esimerkiksi isovanhemmilla hoidossa tai nukkumassa. Osa nimenomaan humaltumista vastustaneista saattaa todellisuudessa sallia kohtuukäytön lasten seurassa, mutta Viisas vanhemmuus -ohjelman verkkosivuilla heidän suhtautumisensa kohtuukäyttöön jäi avoimeksi. Siksi tarkastelen heidänkin puheenvuorojaan tässä yhteydessä.

Aikuisten alkoholin käytön tai humaltumisen lasten seurassa torjuneet korostivat ensinnäkin lasten edun ja hyvinvoinnin ensisijaisuutta. Kirjoituksista välittyi erityisesti äitien vastuullisuus jopa lapsenlapsiin saakka. Sitä painotettiin isoin kirjaimin ja huutomerkkein. Moni viittasi ikäviin lapsuuskokemuksiinsa nollatoleranssi-asenteensa taustana.

Olen vastuussa lapseni kehityksestä niin että hänestä tulee psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti täysipainoinen ihminen. Hän vie tulevaisuudessa opittuja asioita eteenpäin lapsilleen, joten minä äitinä nykyhetkessä olen vastuussa tulevista sukupolvista. EI KIITOS PÄIHTEITÄ. (yksin vanhempänä, 6.3.09.)

Itse katselin lapsena kaikki viikonloput ja loma-ajat isäni juomista, vanhempien tappelua jne. eikä se mitään herkkua ollut. -- Nyt aikuisena en halua lastemme näkevän alkoholin käyttöä. Siksipä meillä ei ole lasten nähden juotu alkoholia ollenkaan ja muutenkin kohtuudella. Lapset ovat meille -- rakkaita ja kaikki kaikessa. Heille haluamme antaa paljon rakkautta ja hyvän lapsuuden ilman alkoholia. (SaMa, 13.3.09.)

.....

Toinen keskeinen tapa perustella kielteistä suhtautumista kaikkeen alkoholin käyttöön tai humaltumiseen oli se, että tuotiin esiin haittoja, joita aikuisten alkoholin käyttö voi aiheuttaa lapsille. Jotkut mainitsivat aivan konkreettisia vaaroja ja hätätilanteita: ”Lapsi putoaa sylistä, lyö päänsä -- mitä vain voi käydä” (Tytönhupakko, 2.3.09), ”lapsi tipahtaa sängystä nukkuessaan ja lyö vaikka päänsä ja pitää lähteä lääkäriin” (Sinkkuäiti, 18.3.09). Joissakin puheenvuoroissa haittavaikutuksena nostettiin esiin se, että lapset oppivat vanhemmiltaan tai muilta aikuisilta (humalahakuisen) alkoholin käytön tai sen, että alkoholi on itsestäänselvyys kaikenlaisissa juhlissa. Eniten kuitenkin korostettiin vanhempien ja muiden aikuisten alkoholin käytön ja humaltumisen outoutta ja pelottavuutta ja lasten luottamuksen ja turvallisuuden tunteen järkkymistä.

Humaltuneen persoonallisuus muuttuu. Lapselle se on pelkoa tai ainakin epävarmuutta herättävä asia. Se on lapselle myös huono esimerkki. / On pelottavaa lapselle, kun vanhemman käytös muuttuu oudoksi. Lapselle tulee turvaton olo. / Humalainen ei pysty vastaamaan lasten turvallisuudesta eikä näkemään lapsen tarpeita. Humalainen vanhempi on lapselle outo, vieras, arvaamaton. (kommentteja Päivän kysymyksiin.)

Aikuisten ”hauska” on pienelle ihmisalulle pelottavaa ja jättää ikuiset arvet. Pelottavaa on aivan varmasti katsella kun se aikuinen, jonka pitäisi olla tuki ja turva lapselle, menettää itsensä hallinnan ja muuttuu sellaiseksi aikuiseksi, joka huojuu ja heiluu, sopertelee ja möykkää, ehkä riiteleekin. (Ihmettelijä, 16.3.09.)

Humalainen käytös on jäänyt mieleen pelottavana. Varsinkin miesten. Vanhemmilla miehillä on tapana ”tytötellä” kaikkia naispuolisia ja voin kokemuksesta sanoa, että kaksitoistavuotias ei ymmärrä huumoria omasta naiseudestaan. Siis sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät selvänä edes puhuisi lapsille. (Äiti, 19.3.09.)

Aikuisten alkoholinkäytön ja humaltumisen haitta- ja mallivaikutuksia korostanut argumentaatio tuli erityisen vahvasti esiin puheenvuoroissa, joissa kerrottiin omien tai puolison vanhempien tai ex-puolison ongelmallisesta juomisesta ja sen ”jäljistä” omassa elämässä. Näistä tarkemmin seuraavassa.

Alkoholiongelmia taustalla

Erityisesti Pekka Puskan puheenvuoro ”Onko vanhempien alkoholinkäytöllä vaikutusta lapsiin?” oli virittänyt monia muistelemaan oman lapsuuden, nuoruuden tai avioliittoajan kokemuksia ja tunteita. Useimmin kerrottiin humalaisten vanhempien ja muiden aikuisten pelottavuudesta, öiden rauhattomuudesta ja turvallisuuden ja luottamuksen tunteiden järkkymisestä:

Mielessä pyörivät muistot viinanhuuruista juhlapyhistä aina epäonnistuneisiin perhelomiin, mutta ennen kaikkea muistan varmasti lopun elämäni sen talvisen illan jolloin isä kävi käsiksi äitiini, ryske oli hirmuinen. Sinä iltana meidän kotona itkettiin – kaikki muut paitsi isä. Tuona hetkenä arvostukseni ja luottamukseni isää kohtaan putosi pohjalukemiin! (Abiturientti Kainuusta, 15.3.09.)

Minä kärsin koko lapsuuteni isän viikonloppukännäilystä, johon liittyi aina kovia riitoja ja huutoja äidin kanssa. Vanhempani olivat näitä ”fiksuja”, että lapsethan nukkuu, ei ne voi kuulla vaikka huudetaan kurkut suorana, ja myöhemmin ei enää välitetty siitä, nukkui tai ei. Itse pelkään vieraita humalaisia ihmisiä tästä syystä edelleen. (ikuinen pelko, 17.3.09.)

Moni kirjoitti mielenterveysongelmistaan, liian varhaisesta aikuistumisestaan ja/tai ongelmallisesta suhteestaan alkoholiin; muutama mainitsi odotuksissa pettymisen, häpeän ja nöyryytyksen kokemukset, yksinolon ja taloudelliset vaikeudet:

Olen 19-vuotias tyttönen, jonka molemmat vanhemmat käyttävät enemmän ja vähemmän alkoholia. Voin suoraan sanoa, että vanhempieni alkoholinkäyttö johti minun kohdallani siihen, että muutin alaikäisenä pois kotoa ja -- lisäksi jouduin viime vuonna psykiatriselle osastolle hoitoon, koska huolehdin liikaa vanhemmistani ja minulle iski stressi ja paniikki. Nyt yritän kasata elämäni uudestaan enkä ota yhteyttä kännisiin vanhempiini. On vaan pakko irtautua. On se vaikuttanut myös minuun sillä tavalla, että oma alkoholinkäyttöni on holtitonta. (Mircea, 20.3.09.)

Koko lapsuuteni vanhempieni eroon asti sain katsella isän viikonloppujuopottelua. -- Ei edes kavereita kehdannut kutsua muutoin

kuin viikonloppuisin, kun isä oli matkoilla tai metsästäyssä. Edelleen kaduttaa, kun en muista lapsuudestani yhtään hyvää päivää isän kanssa, ilman alkoholia. -- Joka päivä kaipausta siitä, että minulla olisi joskus ollut isä. (Saara, 13.3.09.)

Lapsuuteni ei -- ollut mitenkään normaalia tai onnellista pullon varjossa kasvaessa. Heidän juomisellaan oli lähtemätön vaikutus siihen miten muut paikkakunnalla asuvat minua kohtelivat. -- Monesti olen saanut peitellä tai raahata sammuneen isäni/äitini. -- Toivonkin että vanhemmat ajattelisivat -- ennen kuin juovat sen pullonsa ja rahansa loppuun, eikä lapsille riitä vaatteisiinkaan rahaa kun kaikki on juotu. (Kolhiintunut, 16.3.09.)

Vaikuttavimpia olivat muutamat laajat puheenvuorot, jotka toivat esiin monia edellä kuvattuja ongelmallisen alkoholin käytön seurauksia mutta sisälsivät kertomuksia myös selviytymisestä:

Juhlapyhät olivat painajaisia, muistan kuinka piilouduin humalaista isääni karkuun keittiön pöydän alle. -- Isä palasi pilkkikilpailuista aina humalassa ja juoksimme talvipakkasella äidin ja isosiskon kanssa naapuriin isää pakoon. Riidat isän ja äidin välillä olivat jatkuvia, ja isä myös löi äitiä humalapäissään. Pelloissani piilottelin keittiöveitsiä ja puukkoja. Tunsin jotenkin olevani turvassa kun äiti oli edes selvin päin; sitten hänkin alkoi käyttää runsaasti alkoholia. Muistona kannan mukanani sitä hetkeä kun pikkutyttöä yritin saada humalaista äitiäni ylös kivirappusilta sisälle lämpimään, ja kuinka hän makasi omassa oksennuksessaan. Vihasin vanhempieni juomista, etsin äitini piilotettuja pulloja komeroista ja kaadoin Carillo-viinaa viemäristä alas. Sain siitä hyvää selkääni. Muistan häpeän jota tunsin kun äiti oli ylioppilaspäivänäni puoliksi humalassa ja puoliksi krapulassa. Miksei hän voinut olla selvänä edes minun elämäni tärkeimpänä päivänä? (SiniPihla 5.3.09.)

Olen jo aikuinen, mutta muistot vanhempien kosteista viikonlopuista eivät unohdu koskaan. Meitä lapsia oli kolme ja minä olin vanhin. Perjantain koittaessa kotiin kannettiin reippaasti viinaa koko viikonlopun tarpeiksi. Kylässä oli usein myös vanhempiemme ryyppykavereita ja useimmiten aikuisilla oli hauskaa, mutta myös riitaa

tuli lähes joka viikonloppu. -- Kuinka meistä lapsista sitten tuli täyspäisiä aikuisia? Vastaus on siinä, että pidimme tiukasti yhtä. -- Huolehdimme toisistamme, kyselimme kuulumisia, kutsuimme toiset omien kavereidemme seuraan jne. -- Myös omat ystäväni olivat hyvänä tukena sen jälkeen, kun kehtasin kertoa heille viikonloppu-helvetistämme. -- Teini-iässä tilanne helpotti, kun vanhemmat alkoivat viettää viikonloppuja muualla. -- Minä huolehdin, että nuoremmat tulivat hyvissä ajoin iltaisin kotiin ja ruokaa oli aina kaapissa. -- Olemme tällä hetkellä kaikki hieman alle 30-vuotiaita ja erittäin hyviä ystäviä keskenämme. (toinen, 8.3.09.)

Elämänhistoriansa alkoholiongelmista kertoneista 60 kirjoittajasta vain hieman yli puolet (n= 37) otti yleisemmin kantaa aikuisten alkoholin käyttöön lasten seurassa. Heistä 17 oli sitä mieltä, että alkoholia ei pidä lainkaan käyttää lasten läsnäollessa, 9 torjui humaltumisen ja 11 salli tai puolusti kohtuukäyttöä. Tämä jakautuma oli siis ”tiukkaipoisempi” kuin mielipiteiden jakautuminen kaikissa lastenseurassa.fi – sivuille lähetetyissä puheenvuoroissa (ks. taulukko 8 edellä).

Kuohuviiniä kastejuhlissa?

Kun elämänhistoriaan liittyneistä alkoholiongelmista kertoneet puheenvuorot olivat sivuston pisimpiä, niin kysymyksiin kuohuviinitarjoilusta kaste- ja rippijuhlissa vastattiin varsinkin torjuvissa puheenvuoroissa usein lyhyesti ja ytimekkäästi: alkoholi ”ei todellakaan” ”missään nimessä” kuulu lasten juhliin tai ”eipä alkoholitarjoilu ole edes tullut mieleen”.

Torjuvaa mielipidettä perustelleissa puheenvuoroissa korostettiin erityisesti sitä, että lasten juhlien (kastejuhlat, syntymäpäivät, rippijuhlat) ”päähenkilöt” ovat alaikäisiä eivätkä voi nauttia alkoholia. Siksi aikuistenkin on ehdottomasti tyydyttävä alkoholittomiin juomiin. Sen sijaan ylioppilasjuhlien alkoholitarjoilu hyväksyttiin, koska niiden päähenkilö on yleensä täysi-ikäinen.

Mielestäni alkoholi ei kuulu lastenjuhliin, kuten kastajaisiin tai lasten synttärijuhliin. -- Aikuisilla on tarpeeksi tilanteita alkoholin käyttöön ilman lastenjuhliakin. Eri asia ovat ylioppilasjuhlat, jossa nuori täysi-ikäisenä voi nauttia kuohuviininsä täysin luvallisesti. (Kotiäiti Saksasta, 2.3.09.)

Siinä vaiheessa, kun lapsi on täysi-ikäinen (ammattiinvalmistujaiset / yo-juhlat) kuohuviini voi kuulua hänelle järjestettyihin juhliin. Ei mun mielestä aikaisemmin. -- Niin kauan kuin juhlan päähenkilö on liian pieni itse nauttimaan alkoholia, eivät muutkaan ota. (Annie, 5.3.09.)

Joissakin puheenvuoroissa korostettiin sitä, että alkoholitarjoilu voi helposti muuttaa lasten juhlat aikuisten juomistilanteeksi, jossa lapset unohdetaan. Muutama kirjoittaja perusteli kielteistä suhtautumistaan lasten juhlien alkoholitarjoiluun myös sillä, että joku vieraista voi kärsiä alkoholiongelmasta ja retkahtaa tarjoilun seurauksena.

Lapseni sai kutsun naapurin lapsen 5v. synttäreille. Myös minut, äiti pyydettiin kahville ja kakulle. Hämmennys olikin melkoinen kun samalla tarjoiltiin aikuisille kuoharia eikä se jäänyt yhteen lasiin. -- Lasten synttärijuhlat olivat sitten pilalla, kun aikuiset joivat sivistyneesti lasillisiaan ja seurustelivat keskenään. Odotin että olisi keskitytty vain lapsiin. (susu, 18.3.09.)

Saan sen vaikutelman, että lapsi EI olekaan pääasia, vaan meillä juodaan HEI shampanjaa. Tiedätkö jollain vieraalla voi olla alkoholiongelma, tosin hyvin salattu. Ei edes lapsen juhlaan voi tulla huoletta. (lapset ensin, 28.3.09.)

Myönteisesti tai sallivasti alkoholijuomien käyttöön lasten juhlissa suhtautuneissa puheenvuoroissa puolestaan todettiin, että maljojen kohottaminen juhlistaa ja kunnioittaa uutta elämää tai ripille pääsyä. Moni mainitsi, että tapahtuman merkittävyyttä on haluttu ilmentää nauttimalla shampanjaa, ei kuohuviiniä, mutta lapsille ja raittiille aikuisille on tarjoiltu alkoholittomia juomia.

Kokemukseni kolmen lapsemme ristiäisistä on ollut mutkaton ja hyvänthahtoinen. Itse kirkollisen tilaisuuden jälkeen, kun on siirrytty kotiimme, olemme tarjonneet lasilliset aitoa shampanjaa. Tähän en ole havainnut liittyneen mitään iloamme pienentävää tekijää, vaan olen nähnyt tämän tukevan tilaisuuden arvokkuutta. (Haloo, 3.3.09.)

Ainoa kerta jolloin olen Alkon asiakkaana on nimenomaan kastejuhlan kuohuviinin osto. Itse en käytä, mutta ehdottomasti juhla juoma suureen

.....

tapahtumaan kuuluu. Ja pommakit lapsille. Lapsetkin tuntevat itsensä tärkeiksi juuri nuo juhlalliset pommakit hienoissa lasseissa kädessään. (AbsolutistiÄiti43v.Loppi, 11.3.09.)

Kannanotoissa tuli usein esille myös edellä kuvaamiani yleisempiä argumentteja. Alkoholitarjoilun lasten juhlissa torjuneet kirjoittivat sen mahdollisista haitoista: humalaisten vanhempien pelottavuudesta, tapaturmista, alkoholin muodostumisesta itsestäänselvyydeksi. Alkoholitarjoilun hyväksyneet korostivat, että se opettaa luontevaa suhtautumista alkoholiin, juotavat määrät jäävät pieniksi eikä kenenkään sallita humaltua. Joissakin sallivissa puheenvuoroissa ihmeteltiin kielteisiä kannanottoja, joissa maljojen kohottaminen ja juhlaruokajuomat yhdistettiin humaltumiseen ja alkoholiongelmien, tai arvosteltiin yleisemmin suomalaisten vääristynyttä suhtautumista alkoholiin.

Kuohuviini tai mikään muukaan alkoholipitoinen juoma ei kuulu tilaisuuksiin, joissa lapsilla tai alaikäisillä on keskeinen osa. -- Mielestäni on hyvin kummallista kuinka lapset suorastaan ehdollistetaan siihen, että tilaisuus kuin tilaisuus niin aina on tilaa ainakin yhdelle maljan kohotukselle. -- Ei varmaan jää epäselväksi mikä tulee olemaan jälkikasvun suhtautuminen alkoholiin osana juhlia. (Nimierkki, 20.3.09.)

Mielestäni lasten juhliin alkoholi ei kuulu ollenkaan!!! Koska jokainen lapsi kokee epävarmuutta / pelkoa päihtyneen seurassa. Niin se vain on, ja kokemusta on. (Paljon nähnyt..., 28.3.09.)

Kukaan ei päihtynyt tai juonut päihtymystarkoituksessa. Juhlat olivat mukavat ja todella lapsilähtöiset huolimatta siitä, että tarjosimme alkoholia. Koen, että tällaisella toiminnallamme annamme lapsillemme kuvan kohtuullisesta, hillitystä ja luontevasta suhtautumisesta alkoholiin. Se ei ole jotain mitä äiti ja isi juo salassa -- vaan ainoastaan juoma, joka voi kuulua arkeen ja juhlaan ilman sen suurempaa haloota. (äiti33v, 9.3.09.)

On kyllä hyvin outo sävy keskustelussa, kun ”ei yhtään” –valinnan vaihtoehto on vain liikaa juominen ja kännissä mokailu. Minun ymmärtääkseni vain alkoholiongelmalla on nuo kaksi vaihtoehtoa,

.....

on tai off. -- Joku juo hyvin vähän -- joku joskus runsaammin, mutta ei koskaan liikaa. Lastemme juhlia on aina juhlittu shamppanjalla ja juhla-aterioilla viineineen ja limsoineen. Aina. Ja koskaan ei kukaan ole nolannut itseään. Ei koskaan. (Ei yhtään / kohtuullisesti / liikaa, 20.3.09.)

Alkoholikasvatusta?

Edellä, tarkastellessani argumentteja kohtuukäytön puolesta, totesin, että joissakin kevään 2009 puheenvuoroissa ”luontevaan alkoholisuhteeseen” kasvattamiseen liitettiin pienten määrien tarjoaminen vielä alaikäiselle lapselle. Syksyn 2009 Päivän kysymyksiin annettujen vastausten valossa tällainen suhtautumistapa kuitenkin jää Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivuilla vierailleiden keskuudessa vähemmistöön. Kysymykseen, saako alaikäiselle teinille tarjota lasillisen, 56 prosenttia vastasi ei, ja kysymyksessä, onko ok ostaa yksi siideri omalle alaikäiselle lapselle, ei-vastausten osuus nousi 74 prosenttiin.

Myös Saako lasten seurassa käyttää alkoholia –mielipidetiedustelussa valtaosa vastaajista suhtautui alkoholin ostamiseen ja tarjoamiseen alaikäiselle kielteisesti. Kysymyksessä, onko sinusta hyväksyttävää, että vanhemmat ostavat alaikäisille lapsilleen alkoholia, 66 prosenttia valitsi vastausvaihtoehdon ”ei missään tapauksessa”, 23 prosenttia jommankumman kyllä-vaihtoehdoista (ks. liite 1). Kysymyksessä, voiko 15-vuotiaalle tarjota esimerkiksi pullon siideriä, jos vanhemmat ovat läsnä, ”ei missään tapauksessa” –vastausten osuus jäi 43 prosenttiin, 20 prosenttia vastasi ”en itse tarjoaisi, mutta ymmärrän vanhempia jotka tarjoavat”, ja 37 prosenttia hyväksyi tarjoamisen.

Päivän kysymyksiin annettujen vastausten saatekommenteissa kielteistä suhtautumista alaikäisille ostamiseen ja tarjoamiseen perusteltiin laillisuus-argumenteilla ja sillä, että alkoholi on haitallista lapsille ja nuorille. Monessa kommentissa näkyi myös yleistä alkoholivastaisuutta:

Miksi vanhempien pitäisi edistää jotain nuorelle vahingollista, joka on jo laissakin kielletty?! / Alkoholi on myrkkyä elimistölle. Sitä ei kuulu juoda vanhempien eikä nuorempien. Tämän pitäisi olla päivänselvä asia kaikille!! / Alaikäiselle alkoholin luovuttaminen on rikos eikä lapsi tarvitse alkoholia sen enempää kuin aikuinenkaan. / Mallioppiminen on tehokasta: jos vanhemmat rikkovat lakia, he välittävät samalla viestin, että aina voi lipsua lainsäädännöstä.

Alkoholin ostamisen ja/tai tarjoamisen hyväksyneissä kommentteissa puolestaan korostettiin sitä, että alkoholi alkaa joka tapauksessa jossain vaiheessa kiinnostaa nuorta, ja tällöin vanhemmilta saatu ja heidän valvonnassaan nautittu alkoholi on turvallisin ja sivistävin vaihtoehto:

Parempi, että ensimmäinen ”kokeilu” kotona valvotuissa olosuhteissa. Itse tein sen virheen, että vedin ekat kännit kavereiden kanssa. / Turha salailu ja kieltäminen vain lisää nuoren mielenkiintoa alkoholiin. Ennemmin pari kotona kuin kymmenen ulkona. / Parempi maistaa vanhempien valvovien silmien alla kuin oman onnensa nojassa jossain bileissä. Kokematon juo herkästi liikaa. / Alkoholista ei saa muodostua tabua. Omat teinilapseni saivat ruokapöydässä lasin viiniä 15 täytettyään. Heistä kasvoi ongelmattomia aikuisia.

Näitä argumentteja tarjottiin myös Saako lasten seurassa käyttää alkoholia –mielipidetiedustelussa kyllä-vastausvaihtoehtojen perusteluissa (ks. liite 1). Parissa Päivän kysymyksiin annetussa kommentissa alkoholin tarjoamisen tai ostamisen hyväksyville esitettiin vasta-argumentti, että vanhempien tarjoama tai ostama alkoholi ei suinkaan suojaa huonoilta juomatavoilta. ”Luuletteko todella, että jos kotona saa siiderin, niin sitten ei kavereiden kanssa tarvitse ryypiskellä??”

Päivän kysymysten saatekommenteissa oli myös paljon ikärajojen ”pyörittelyä”: alkoholin ostaminen ja tarjoaminen vähintään 15-vuotiaille hyväksyttiin, sitä nuoremmille torjuttiin; joku toinen taas asetti rajan 16-17 –vuotiaisiin. ”Ihan ok, jos lapsi on jo 15 täyttänyt ja juo sen yhden ainoankin kotona.” ”Riippuu todellakin iästä! .. On väärin ostaa lapselle, mutta 16-17 vuotta, mieti sitä!”

Toisin kuin alkoholin tarjoamista tai ostamista alaikäisille, vanhempien antamaa esimerkkiä pidettiin hyvin yleisesti tärkeänä alkoholikasvatuksena. Saako lasten seurassa käyttää alkoholia –mielipidetiedustelun väitteeseen ”vanhemmat tai muut läheiset voivat omalla esimerkillään vaikuttaa lasten ja nuorten alkoholinkäyttöön” yhtyi 93 prosenttia vastaajista (66% oli täysin samaa mieltä ja 27% jokseenkin samaa mieltä). Myös lasten ja nuorten kanssa puhuminen ja keskusteleminen alkoholiasioista sai vahvan kannatuksen. Mielipidetiedustelun kysymyksessä, pitääkö vanhempien keskustella lapsen tai nuoren kanssa alkoholinkäyttöön liittyvistä asioista, 80 prosenttia vastaajista valitsi vaihtoehdon ”kyllä, alkoholinkäytöstä on hyvä keskustella riippumatta siitä, käyttävätkö vanhemmat itse alkoholia”.

Päivän kysymykseen, pitääkö lapselle puhua alkoholista, 90 prosenttia vastasi kyllä. Vastausten saatekommenteissa alkoholista puhuminen ymmärrettiin useimmin alkoholin ominaisuuksista ja vaaroista valistamiseksi. Joillakin tämä liittyi yleiseen alkoholivastaisuuteen. Toisaalta muutamassa kommentissa puhumisen tehtäväksi asetettiin aikuisten oudon humalakäytöksen selittäminen tai alkoholitabujen ehkäiseminen:

On hyvä puhua nuorten kokeilunhalusta alkoholinkäytön suhteen, puhua alkoholin vaaroista, kertoa ettei tarvitse juoda saadakseen kavereita. / Lapselle täytyy mielestäni kertoa, mitä alkoholi on, ja varoittaa, että se on aikuisten juoma, ei lapsille, jos tuntematon tulee tarjoamaan. / Lapset näkevät kummastuttavaa käytöstä, örvellystä ja aikuisten tyhmyyksiä. Täytyy kertoa, että aikuiset voivat käyttäytyä kummasti, kun juovat. / Jos asiasta ei puhuta, siitä tehdään tabu. Kiinnostus asiaan herää aivan varmasti ja todennäköisesti negatiivisella tavalla.

Arviointia

Myönteistä on ensinnäkin se, että lastenseurassa.fi –sivuille lähetetyissä puheenvuoroissa otettiin vahvasti kantaa Viisas vanhemmuus -ohjelman esiin nostamiin sisällöllisiin kysymyksiin: kuinka käyttää alkoholia lasten seurassa, miten vanhempien alkoholin käyttö vaikuttaa lapsiin, mitä kaikkea kuuluu alkoholikasvatukseen. Sen sijaan kannanotot itse ohjelmasta, esimerkiksi sen toteutuksesta tai uskottavuudesta, jäivät vähäisiksi. Toisin sanoen pohdintaa syntyi siitä, mistä pitikin.

Lähetetyt puheenvuorot ja Päivän kysymyksiin annettujen vastausten saatekommentit olivat lähes poikkeuksetta asiallisia ja ohjelman tavoitteiden suuntaisia: jotkut puolustivat kohtuukäyttöä, toiset raittiutta ja lähes kaikki torjuivat aikuisten humaltumisen lasten seurassa. Kannanotoista välittyi sama kuva kuin juomatapatutkimuksen tuloksista (ks. edellä ja Raitasalo 2009): vanhemmat ja muut aikuiset suhtautuvat useimmiten vastuullisesti alkoholin käyttöön lasten seurassa. Tästä kertoo myös se, että julkaisematta jättäminen johtui vain kahden puheenvuoron kohdalla (edellä kuvaamani ”kläees andersonin” kommentti ja nimen xxx 7.3.09 lähettämä kommentti ”hoplaa aika saisse sivut”) asiattomuudesta – muut 17 hylättyä olivat tyhjiä, tuplia tai tahattomia virhelähettyksiä.

Varsinkin kevään 2009 puheenvuorojen sisältöä voi kuitenkin pitää myös merkinä siitä, että Viisas vanhemmuus –ohjelma ei ole tavoittanut niitä, jotka sen viestejä eniten tarvitsisivat. Verkkosivuilla kokoontui alkoholin käytössään ilmeisen valveutuneiden ihmisten ”seurakunta”. Tähän viittaavat myös syksyn 2009 mielipidetiedustelun ja Päivän kysymysten vastausjakautumat (ks. liitteet 1 ja 2): valtaosa vastaajista tuntui käyttävän alkoholia säännöllisesti mutta kohtuullisesti.

Viisas vanhemmuus –ohjelman vaikuttavuuden kannalta ongelmallista oli myös se, että puheenvuoroista välittyi niukasti oivaltamisen kokemuksia. En juuri nähnyt niissä viitteitä siitä, että verkkosivuihin tutustuminen olisi virittänyt uusia näkökulmia omaan alkoholin käyttöön. Esitetyt mielipiteet vaikuttivat pikemminkin valmiilta, jo aikaisemmin pohdituilta ja omaksutuilta ”vastauksilta” Paula Risikon, Pekka Puskan ja Mirjam Kallandin esittämiin kysymyksiin. Tämä tietysti on epävarma tulkinta, sillä kirjoitettujen tekstien ”taakse” on vaikea nähdä.

4.5. Mediajulkisuus

Mediajulkisuus on kampanjoiden ja ohjelmien kannalta ristiriitainen ilmiö. Se suurentaa niiden yleisöä, mutta se voi myös viedä niiden sisällön ja tavoitteiden kannalta harhaan. Minulle tuttu esimerkki tästä ristiriitaisuudesta liittyy Panimoliiton Kännissä olet ääliö –kampanjaan (ks. Piispa 2008). Sen laaja mediajulkisuus ei kovin hyvin edistänyt Panimoliiton tavoitetta, suomalaisen humalakulttuurin heikentämistä, sillä monissa puheenvuoroissa otettiin kriittisesti kantaa itse kampanjaan (mm. keskustelu ”raiskausvideosta”), ei kampanjan aiheeseen, kannämisilmiöihin ja –ongelmiin.

Viisas vanhemmuus –ohjelman mediajulkisuuden arvelin muodostuvan suureksi, koska perhe, vanhemmuus, lapset ja nuoret ja alkoholin käyttö ovat aiemmin osoittautuneet herkästi huomiota ja keskustelua synnyttäviksi aiheiksi (ks. luku 3). Samaa hieman suppeammasta näkökulmasta ennusti Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimittaja Marjut Lindberg 13.12. 2008 julkaistussa kolumnissaan: ”On aivan varmaa, että Alkon suunnitteleman kampanjan aikana käynnistyy uudelleen keskustelu raskaana olevien alkoholistien tahdonvastaisesta eli pakkohoidosta.”

Ohjelman mediajulkisuus jäi kuitenkin vuonna 2009 varsin suppeaksi, ja suuri osa julkisuudesta oli Viisas vanhemmuus –ohjelmaa ja sen verkkosivuja esitteleviä ja perustelevia kirjoituksia. Ulkopuolisten kannanottoja ohjelmasta ilmestyi vähän. Tämä käy ilmi seuraavasta luettelosta, johon olen koonnut kaikki tietooni tulleet Viisas vanhemmuus –ohjelmaan liittyvät kirjoitukset painetuista viestimistä ja linkit

ja kannanotot verkkojulkisuudesta. Lehtijutut sain Maritta Iso-Aholta, joka vastaa Alkossa ohjelman toteutuksesta, internet-osumat löysin itse hakukoneiden avulla.

Luetteloon sisältyvien blogien ja keskustelufoorumeiden lisäksi linkkejä Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivuille ja ohjelman lyhyitä esittelyjä on ollut joidenkin kuntien (muun muassa Lappeenranta, Vaasa, Iisalmi ja Kuopio) internet-sivuilla sekä tietysti ohjelman toteuttajien sivuilla. SEK-mainostoimiston tekemän analyysin (Soinio 2009a ja 2009b) mukaan erityisesti Alkon verkkosivuilla (www.alko.fi) oleva linkki on ohjannut kävijöitä Viisas vanhemmuus –ohjelman sivuille.

1. Ohjelmaa esittelevät ja perustelevat jutut

- Alkoholihaittojen ehkäisy, osa 2 (ministeri Paula Risikon blogi 9.12.08). Risikko kertoo, että Alko käynnistää Viisas vanhemmuus –ohjelman, ja kuvaa ohjelman sisältöä. Julkaistu myös Medi uutisissa (<http://www.medi uutiset.fi>) 2.3.09.
- Nyt otetaan lasten näkökulma alkoholihaittoihin (Kati Haapakoski, Medi uutiset 9.12.08). Uutinen Viisas vanhemmuus –ohjelman julkistamisesta (ministeri Risikko) Hyvä Suomi 2020 –seminaarissa. Julkaistu myös <http://www.hyvinvointipalvelut.fi> –sivuilla 10.12.08.
- I spegeln (Mirjam Kalland, Hufvudstadsbladet 23.3.09). Kolumni, jossa mainitaan Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivut ja kehoitetaan osallistumaan niillä käytävään keskusteluun.
- Viisas vanhemmuus –vastuullisuusohjelma käynnistyy (Maritta Iso-Aho, Korkki 1/2009). Ohjelmaa esittelevä kirjoitus Alkon henkilöstölehdessä.
- Aikuisen malli vaikuttaa (Sirpa Kurvinen, Etiketti 1/2009). Juttukokonaisuus Alkon asiakaslehdessä: Mirjam Kallandia haastatellaan vastuullisesta vanhemmuudesta alkoholikysymyksissä ja Maritta Iso-Aho esittelee Viisas vanhemmuus –ohjelmaa.
- Vuxet föredömmet är viktigt (Sirpa Kurvinen, Etiketten 1/2009). Sama kokonaisuus kuin Etiketti 1/2009:ssä.
- Viisas vanhemmuus – millaisen mallin annat lapselle? Förnuftigt föräldraskap – vilken förebild är du för ditt barn? (Uudet tuotteet, maaliskuu 2009). Ohjelmaa sekä suomeksi että ruotsiksi esittelevä kirjoitus Alkon julkaisussa.
- Viisas vanhemmuus verkossa (Etiketti 2/2009). Lyhyt ”muistutus” ohjelmasta ja sen verkkosivuista.
- Viisas vanhemmuus – uusia apuvälineitä alkoholinkäytön pohdintaan. Förnuftigt föräldraskap – nya redskap för den som vill reflektera över sitt alkoholbruk (Uudet tuotteet, syyskuu 2009). Kirjoitus, jossa esitellään ohjelman verkkosivujen uutta sisältöä ja arvioinnin tuloksia.
- Viisas vanhemmuus –kampanja herätti ajattelemaan (Etiketti 3/2009). Pieni uutinen ohjelman havaitsemisesta ja verkkosivujen uudesta sisällöstä.

- Netistä apua päihdeperheiden lapsille (Karjalainen 17.10.09). A-klinikkasäätiön Päihdetiedotusseminaariin perustuva uutinen, jossa muun muassa kuvataan ohjelman tavoitteita ja verkkosivujen kannanottoja.
- Päihdeperheiden lapset tarvitsevat huolten jakajia (<http://www.verkkouutiset.fi> 17.10.09). Sama uutinen edellistä laajempaan.

2. Ohjelmaan kantaa ottaneet jutut printtimediassa

- Alko antaa juomiselle mallia (Marjut Lindberg, Helsingin Sanomat 13.12.2008). Ohjelmaa ja Alkon asemaa arvioiva kolumni.
- Loppu läträykselle (Ilkka Jauhiainen, Mainonta ja markkinointi 20.3.2009). Ohjelmaa esittelevä ja arvioiva uutinen.
- Isä ja äiti hukkuvat tyrkkykaljaan (Matti Huuskonen, Helsingin Sanomat 28.3.2009). Ohjelman filmit myönteisesti muistava kolumni.
- Humalainen aikuinen pelottaa (Helena Matila, Koillissanomat 7.10.2009). Ohjelmaa kuvaava ja arvioiva kolumni.

3. Ohjelmaan linkin antaneet ja/tai kantaa ottaneet jutut internetissä

- Lillukanvarsia ja napakympejä (Riitta Vuokila, Viestintätoimisto Pohjoisranta 15.12.2008). Blogikirjoitus, jossa ohjelma todetaan ”napakympeksi ajatukseltaan”, mutta sen tavoite ”melkein pä mahdottomaksi saavuttaa”.
- Viisas vanhemmuus alkaa nyt – lastenseurassa.fi (<http://www.perusopetus.fi>). Perus- ja erityisopetuksen tietopankki, jossa ohjelman sisällön esittely ja linkki ohjelman filmeihin.
- <http://www.suomi.fi> –sivuston Päihteet –osiossa linkki ohjelman verkkosivuille.
- Viikonlopun alkoi (l)ut (<http://knarpette.blogspot.com>, 16.3.2009). Blogikirjoitus, jossa ohjelman radio- ja tv-mainosten virittämänä pohditaan omaa suhtautumista alkoholin käyttöön lasten seurassa.
- <http://www.heidlehtiniemi.net> –kotisivut, joiden etusivulla linkki Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivuille ja kehoitus perehtyä ”kampanjaan”.
- Ei viinaa lasten nähden (Panu Höglund, <http://plaza.fi/ajassa/kolinaa-panuhuoneesta>, 18.3.2009). Keskustelusivuston kirjoitus, jonka mukaan alkoholi ja vanhemmuus eivät kuulu yhteen ja joka viritti runsaasti kommentteja.
- <http://www.facebook.com>, 18.3.09, käyttäjän Tylsät ei osaa pitää hauskaa ilman viinaa linkki ohjelman verkkosivuille.
- <http://irc-galleria.net>, blogipäiväkirja, jossa 29.7.09 lainataan Viisas vanhemmuus –ohjelman verkkosivujen tekstiä.
- <http://www.facebook.com>, 3.11.09, käyttäjän Anna lapselle raitis joululinkki ohjelman verkkosivuille.

-
- <http://soteforum.fi>, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten keskustelufoorumi, jossa linkit Viisas vanhemmuus –ohjelman ja sen toteuttajien verkkosivuille ja puheenvuoro, jossa kiitetään, että ”on todella hienoa kun tähän asiaan kiinnitetään vihdoinkin huomiota”.
 - <http://kaksplus.fi>, keskustelusivut, joilla ketju alkaa kysymyksellä ”Miten sinä käytät alkoholia lapsen seurassa?” ja linkillä Viisas vanhemmuus –ohjelman sivuille.
 - <http://www.eroperhe.net>, keskustelufoorumi, jossa ketju ”Millaisen mallin annat lapselle?” alkaa Viisas vanhemmuus –ohjelman esittelyllä ja linkillä ohjelman verkkosivuille. ”Tää Alkon kampanja on mielettömän hyvä”.. ”mut omalla tavallaan kaksinaismoralistinen”.

Miksi mediajulkisuus jäi odotettua vähäisemmäksi? Yksi syy on se, että media-keskustelua ei Viisas vanhemmuus –ohjelmassa vuonna 2009 erityisesti tavoiteltu. Niukan julkisuuden taustalla lienee myös se, että moni toimittaja suhtautuu torjuvasti kampanjoista uutisointiin: niitä koetaan olevan jatkuvasti ja niitä pidetään pikemmin toteuttajan profiilin kohennuksina kuin sisällöllisesti kiinnostavina (vrt. Jallinoja ym. 2003, 28-30). Viisas vanhemmuus –ohjelman vähäinen kommentointi voi toisaalta johtua myös sen aiheen yleisestä hyväksynnästä ja siitä seuraavasta samanmielisyydestä, jota ei julkisuudessa tarvitse vakuutella. Kannanottoja syntynee herkemmin ja enemmän silloin, kun aihe on kiistanalainen.

Kiistanalaisuutta Viisas vanhemmuus –ohjelman julkisuuteen olisi voinut syntyä Alkon kaksoisroolista, siitä että yhtiö itse myy niitä tuotteita, joiden käyttöä lasten seurassa se ohjelmassa kehottaa pohtimaan. Marjut Lindberg arvioi edellä lainaamassani kolumnissa (HS 13.12.08), että ”Alkon asema valistajana on vaikea”: samaan aikaan kun järjestöt kampanjoivat päihteettömän joulun puolesta, Alko mainostaa tuotteitaan näytävästi. ”Alkon kaksinaismoraalista” ei kuitenkaan mediassa syntynyt yksittäisiä kommentteja laajempaa keskustelua (vrt. lehtien lukijatutkimukset, seuraava jakso).

Marjut Lindberg myös ennakoii, että Viisas vanhemmuus –ohjelma ei pysty välttämään ”syyllistämistä”. Analysoimassani media-aineistossa tämäkään ei noussut ongelmaksi, päinvastoin. Toimittaja Matti Huuskonen kirjoitti (Helsingin Sanomat 28.3.09), että ”meille isille ja äideille saa kertoa kyllä. Jos tekee väärin, siitä on oikein tuntea syyllisyyttä. Se on tervettä ja muutoksen alku.” Vielä vahvemmin syyllistämistä puolusti verkkokolumnissaan (plaza.fi, 18.3.09) Panu Höglund: ”Toivottavasti Lasten seurassa –kampanja opettaa edes jotkut vanhemmat järkevästi häpeämään – ja siten myös rajoittamaan – alkoholinkäyttöään. Sairaaloinen, lamauttava syyllisyys ei ehkä ole mielekäästä, mutta tietty määrä järkevää häpeämistä on aivan parahiksi tässä asiassa.”

Kriittinen mediajulkisuus olisi voinut liittyä myös Viisas vanhemmuus -ohjelman vaikutuksiin. Esimerkiksi Panimoliiton Kännissä olet ääliö –kampanjan virittämässä keskustelussa oli runsaasti valistuksen vaikuttavuutta epäileviä puheenvuoroja (Piispa 2008, 38-41). Edellä luetellussa julkisuudessa tätä näkökulmaa toi kuitenkin esiin vain Mainonta ja markkinointi –lehti (20.3.09). Siinä kerrottiin, että Viisas vanhemmuus –ohjelma maksaa Alkolle vuonna 2009 puoli miljoonaa euroa, ja kysyttiin, olisiko tehokkaampaa käyttää rahat suoraan päihdetyöhön, koska ”valistuksen tehosta ei ole tieteellistä näyttöä. Maantieteellisesti rajattuja yhteisöllisiä projekteja pidetään valistusta tehokkaampina”.

Alkon kaksinaismoraalia, Viisas vanhemmuus –ohjelman syyllistävyyttä tai ohjelman vaikutuksettomuutta korostanut kritiikki jäi siis mediassa vähäiseksi. Kannanottoja, jotka viittaavat ohjelman puhuttelevuuteen ja virittävyyteen, oli selvästi enemmän. Niissä kiitettiin ohjelman uudenlaista näkökulmaa alkoholin käyttöön ja sen haittoihin, toistettiin ohjelman verkkosivujen viestejä ja kerrottiin, että ohjelman filmit ovat jääneet mieleen ja askarruttamaan:

Usein ajatellaan, että vasta ongelmaksi muodostunut juominen aiheuttaa lapselle haittoja. Todellisuus voi olla toinen: se mikä aikuisten mielestä tuntuu normaalilta alkoholin kohtuukäytöltä, saattaa lapsen näkökulmasta tuntua jo aivan muulta. Lapsen silmin jo muutama olut voi olla pelottavaa, jos vanhemman käytös muuttuu. Liian hyväntuulinenkin vanhempi voi tuntua pelottavalta. (Koillis-sanomat 7.10.09.)

Muistan televisiosta pinnistelemättä tasan yhden mainoksen. Siinä piirroshahmot kännäävät kotona. Tapahtumia selostaa lapsen ääni. Isä on ensin yllriehakas, sitten synkkä raivopää. Äiti halaa ällön tiukasti. – Tuommoinenko minäkin olen lapsen silmin neljän tai viiden tölkin jälkeen? Jos en sentään väkivaltainen, niin kuitenkin kaikkea liikaa, ailahtelevainen ja arvaamaton? (Helsingin Sanomat 28.3.09.)

Vielä vahvemmin ohjelman virittävyys näkyi mainitsemillani verkkosivuilla. Blogeissa ja keskustelufoorumeilla otettiin kantaa alkoholin käyttöön lasten seurassa. Viisas vanhemmuus -ohjelma oli sekä tukenut jo aikaisemmin mietittyjä ratkaisuja että syyttänyt uutta pohdintaa. Puheenvuoroissa tuli esiin samanlainen mielipiteiden kirjo kuin ohjelman omilla verkkosivuilla (ks. edellinen jakso). Jotkut kertoivat olevansa täysin raittiita lasten seurassa, toiset käyttävänsä kohtuudella (lasillinen, pari aterialla, saunaoluet tai –siiderit), kolmannet muistelivat

.....

vanhempiensa tai entisen puolisonsa alkoholiongelmaa, jokseenkin kaikki torjuivat humaltumisen lasten läsnäollessa.

Yhteenvedona voidaan siis sanoa, että Viisas vanhemmuus –ohjelman mediajulkisuus oli myönteistä, mutta mahdollisuuksiin verrattuna niukkaa. Samaan aikaan ohjelman kanssa internetissä on käyty alkoholin käytöstä lapsiperheissä laajoja keskusteluja, joissa ohjelmaan ei lainkaan ole viitattu (esimerkiksi: <http://www.vauva.info/foorumi>; www.perheklubi.net; alkoholinkäyttö lasten seurassa ravintolassa; <http://keskustelut.iltasanomat.fi>; miksi isät ryyppäävät?). Ne osoittavat, että herkkyyks keskustella Viisas vanhemmuus –ohjelman aihepiiristä on suuri, ja ohjelman vaikuttaminen median kautta voisi muodostua tähänastista paljon laajemmaksi.

4.6. Lehtien lukijatutkimukset

Lehtien (Iltalehti, ET-lehti, Me Naiset, Volt) lukijatutkimusten tulokset Viisas vanhemmuus –ohjelman ilmoitusten havaitsemisesta maaliskuussa 2009 olivat varsin yhdenmukaiset (ks. taulukko 9). Alkon ilmoitusten ”huomioarvo” (niiden vastaajien osuus, jotka muistivat huomanneensa ilmoituksen lehteä lukiessaan) oli Volt-lehteä lukuun ottamatta pienempi kuin vertailtujen ilmoitusten huomioarvo keskimäärin. Viisas vanhemmuus –ohjelman ilmoitusten ”lukuarvo” (niiden osuus havainneista, jotka arvioivat lukeneensa ilmoituksen tarkkaan) sen sijaan oli kauttaaltaan keskimääräistä korkeampi.

Voidaan siis sanoa, että Viisas vanhemmuus -ohjelman lehti-ilmoitukset huomattiin suhteellisen huonosti, mutta jos ne huomattiin, ne luettiin keskimääräistä tarkemmin. Nämä tulokset voidaan selittää ilmoitusten ”erilaisuudella”: pelkistettyinä, kuvattomina ja lähes mustavalkoisina ne helposti jäävät värikkäiden mainosten tulvan alle, mutta silloin kun näin ei käy, niiden viesti on helppo tavoittaa.

Taulukko 9: Viisas vanhemmuus –ohjelman ilmoitusten huomioarvo (huomanneiden osuus vastaajista) ja lukuarvo (tarkkaan lukeneiden osuus huomanneista) lehtien lukijatutkimuksissa.

Tutkittu lehti	Iltalehti 20.3.09 (n=230)	Iltalehti / verkko (n=163)	ET-lehti 11.3.09 (n=150)	Me Naiset 5.3.09 (n= 150)	Volt-lehti 7.3.09 (n=100)
Alkon ilmoitusten huomioarvo	69	34	31	17	56
Keskimääräinen* huomioarvo	75	42	52	43	48
Alkon ilmoitusten lukuarvo	56	-	34	32	59
Keskimääräinen* lukuarvo	40	-	15	18	34

* Vertailuaineistot: Iltalehti: lehden omassa tietopankissa Informaatio ja yhteiskunta –toimialaan liittyvät ilmoitukset; Iltalehden verkkosivut: InterQuestin tietokannassa olevat ilmoitukset; ET-lehti ja Me Naiset: kyseisen numeron kaikki ilmoitukset; Volt-lehti: kaikki tutkitut lehdessä julkaistut ilmoitukset.

Ilmoitusten arvioinnin ulottuvuuksista kiinnostavin lehtien lukijatutkimuksissa oli se, millaisen kuvan ilmoitus antaa ilmoittajasta. Me Naiset ja ET-lehden lukijatutkimusten *kaikista vastaajista* noin kaksi kolmasosaa (keskimääräistä vähemmän) oli sitä mieltä, että Alkon ilmoitukset antavat myönteisen kuvan yhtiöstä. Iltalehden ja Volt-lehden lukijatutkimuksissa puolestaan oli laskettu, kuinka suuri osa *ilmoitukset havainneista* piti niitä Alkon imagon kannalta myönteisinä, ja oli saatu tuloksiksi 55 ja 60 prosenttia; luvut ovat selvästi suuremmat kuin ilmoituksilla keskimäärin.

Vapaamuotoisessa palautteessa imagovaikutuksia myönteisesti arvioineet totesivat, että Alkon ilmoitukset nostavat esiin tärkeää asiaa ja osoittavat yhtiöltä vastuullisuutta: ”Hyvän asian puolesta toimiva ja varmasti keskustelua aiheuttava ilmoitus”; ”Alko on vastuullinen toimija”. Kriittisissä kommentteissa puolestaan oltiin sitä mieltä, että Alko on kaksinaismoraalinen tai että sen ei pitäisi lainkaan ”mainostaa”: ”Ongelman aiheuttaja yrittää leikkiä vastuullista ja samalla pestä

.....

käsiään omasta vastuustaan”; ”viinakauppa esiintyy muka alkoholinkäytön vastustajana”.

Lukijatutkimuksissa kartoitettiin myös mielipiteitä ilmoitusten *toteutuksesta* ja *hyödyllisyydestä*. Myönteisissä toteutusarvioissa (enemmistö) Alkon ilmoituksia pidettiin helppotajuisina, persoonallisina ja mielenkiintoisina, kriittisissä arvioissa tylsinä, harmaina ja huomaamattomina. Ilmoitukset hyödyllisiksi tai itselle suunnatuiksi arvioineiden osuus jäi noin kolmasosaan ja lisätiedon hakemista tai vierailua ilmoituksissa mainituilla www.lastenseurassa.fi –sivuilla suunnitteleiden osuus yleensä alle viidesosaan vastaajista.

Nämä tulokset eivät ole yllättäviä. Aikaisemmissakin tutkimuksissa (ks. esim. Jallinoja ym. 2003, 34 - 35, Helakorpi ym. 2002) on todettu, että yleisarviot ilmoituksista ja mainoksista ovat selvästi myönteisempiä kuin arviot niiden omakohtaisesta vaikuttavuudesta. Jälkimmäisiä voi vahvasti odottaa vain niiltä, jotka kuuluvat ilmoituksen/mainoksen ydinkohderyhmään – Viisas vanhemmuus – ohjelman osalta ennen kaikkea niiltä, joilla on kotona lapsia ja jotka käyttävät alkoholia.

5. Yhteenveto ja johtopäätöksiä

1. Viisas vanhemmuus –ohjelman tavoitteet ovat vanhempien ja muiden aikuisten alkoholin käytöstä lapsille ja nuorille aiheutuvien haittojen vähentäminen ja Alkon yhteiskuntavastuun vahvistaminen. Lisäksi ohjelma korostaa aikuisten kielteistä suhtautumista alaikäisten alkoholin käyttöön ja alkoholin välittämiseen heille. Vanhemmuus-teema poikkeaa suomalaisen alkoholivalistuksen valtavirrasta, jossa on pyritty vaikuttamaan suoraan lapsiin ja nuoriin.
2. Viisas vanhemmuus –ohjelmalla on sisällöllinen yhteys valtioneuvoston periaatepäätökseen alkoholipolitiikan linjauksista (2003), Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmaan (2007), hallituksen hyväksymään Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmaan (2007) ja kansalliseen alkoholiohjelmaan (2008-2011). Kaikki ilmentävät lähiyhteisöjen vastuullistamisen ja lapsinäkökulman vahvistumisen trendejä yhteiskuntapolitiikassa.

-
3. Suhtautumisessaan vanhempien ja muiden aikuisten alkoholin käyttöön Viisas vanhemmuus –ohjelma on vuonna 2009 välttänyt kannanottoja: se ei ole määritellyt, mikä on hyvää tai oikein ja mikä huonoa tai väärin. Sen sijaan ohjelma on esittänyt kysymyksiä ja tarjonnut tietoa ja virikkeitä haastaen ja rohkaisten niillä kaikkia aikuisia ja perheitä pohtimaan alkoholin käyttöä. Pohdinnan ja keskustelun herättäminen on valistuksen vaikutuksia koskevan tutkimustiedon valossa järkevästi asetettu tavoite.
 4. Mielipideilmasto on suotuisa Viisas vanhemmuus –ohjelmalle: vanhemmuus, perhe, lapset ja nuoret ovat yleisen mielipiteen ja julkisen keskustelun herkästi ”sytyttäviä” aiheita. Erityisesti ohjelmaan sisältyvä lasten (viattomien sivullisten) suojelun ajatus on tärkeä. Lapsinäkökulman esiin nostaminen voi vaikuttaa alkoholipoliittiseen mielipideilmastoon samalla tavalla kuin passiivitupakoinnin ongelman esiinnousu on vaikuttanut tupakkapoliittiseen mielipideilmastoon.
 5. Tutkimusten mukaan vanhempien juomatavat ja –asenteet ja tapa toteuttaa vanhemmuuttaan vaikuttavat lasten ja nuorten alkoholin käyttöön. Myös tutkimustieto alkoholin kulutuksesta ja haitoista Suomessa antaa hyviä perusteita Viisas vanhemmuus –ohjelmalle: kokonaiskulutus on kohonnut korkeammaksi kuin muissa Pohjoismaissa, alkoholiperäiset taudit ja myrkytykset ovat nousseet työikäisten yleisimmäksi kuolinsyiksi, naisten alkoholin käyttö ja humalajuominen ovat yleistyneet, kotona juominen on lisääntynyt ja vanhempien alkoholin käyttö on aiheuttanut tuhansille lapsille haittoja ja pitkäaikaisiakin ongelmia.
 6. Nuorten alkoholin käytössä on tapahtunut 2000-luvulla Viisas vanhemmuus –ohjelman tavoitteiden suuntaista kehitystä: raittiuden vähenemisen ja humalajuomisen yleistymisen pitkäaikaiset trendit ovat taittuneet ja alaikäisten raittius on lisääntynyt ja humalajuominen vähentynyt. Myös alkoholin ostaminen alaikäisille on tutkimusten mukaan viime vuosina hieman harvinaistunut. Näiltä osin Viisas vanhemmuus –ohjelmalla siis on ”myötätuulta” takanaan ja se voi vaikuttaa siihen, että uudet trendit edelleen jatkuisivat.
 7. Valtaosa alkoholin kulutuksen ja haittojen kasvusta 2000-luvulla johtuu vanhemmuusiän yleensä ohittaneiden juomisen lisääntymisestä. Uusimman juomatapatutkimuksen juomistilannetietojen perusteella vanhempien alkoholin käyttö lasten seurassa näyttää vähäiseltä ja vanhempien valtaosan asenteet juomiseen ja humaltumiseen lasten läsnäollessa vastuullisilta. Nämä tiedot herättävät kaksi kriittistä kysymystä: onko Viisas vanhemmuus –ohjelmaa järkevä suunnata kaikille vanhemmille, jos suurin osa ei

”parannusta” tarvitse, ja miten ohjelma tavoittaa ongelmallisesti alkoholia käyttäviä vanhempia?

8. Viisas vanhemmuus –ohjelman suuntaaminen kaikille vanhemmille ja muille aikuisille on perusteltua, koska -on vaikea määritellä, millainen vanhempien alkoholin käyttö on haitatonta lapsille, -haittoja esiintyy eniten kohtuukäyttäjien perheissä, sillä niitä on lukumääräisesti paljon, -yleinen kulttuurinen muutos heijastuu myös riskikäyttäjä-vanhempiin, ja keskityminen riskikäyttäjiin olisi Alkolle taka-askel sosiaalisesti erottelevaan kontrolliin. Jos Viisas vanhemmuus –ohjelmaa jatketaan, siihen kannattaa kuitenkin liittää myös riskikäyttäjä-vanhempia eriytyneesti tavoittelevia toimintamuotoja.
9. Maaliskuun ja huhtikuun taitteessa tehdyssä valtakunnallisessa mielipidekyselyssä 39 prosenttia vastaajista ilmoitti havainneensa Viisas vanhemmuus –ohjelman. Naisilla havainneiden osuus (47%) oli selvästi korkeampi kuin miehillä (32%) ja vanhemmuusikäisillä (25-49-vuotiailla) korkeampi (44%) kuin muilla ikäryhmillä (36%). Tulokset ovat parempia kuin suomalaisilla elintapa- ja päihdeaiheisilla valistuskampanjoilla yleensä. Kysymys havaitsemisesta oli muotoiltu niin, että vastaajia ei millään tavalla autettu ohjelman muistamisessa.
10. Ehdottomasti merkityksellisimpiä Viisas vanhemmuus –ohjelman havaitsemiselle olivat televisiossa ja radiossa esitetyt ”äiti ja tytär tanssivat”- ja ”isä ja poika leikkivät”-tarinat. 80 prosenttia ohjelman havainneista mainitsi havaintonsa lähteeksi television tai radion ja viidesosa sanoma- tai aikakauslehdet. Ohjelman internet-sivut lastenseurassa.fi sen sijaan sai vähän mainintoja.
11. Viisas vanhemmuus –ohjelman havainneista 31 prosenttia ilmoitti, että ohjelma oli saanut pohtimaan omaa alkoholin käyttöä lasten seurassa, ja 2 prosenttia arvioi ohjelman johdosta muuttaneensa alkoholin käyttöönsä. Vanhemmuusikäisillä pohdinnan virittyminen oli selvästi yleisempää (42%) kuin muilla ikäryhmillä (20%). Alkoholia useamman kerran viikossa käyttävistä ja usein paljon kerralla juovista 50 prosenttia ilmoitti pohtineensa ohjelman esiin nostamia asioita. Tuloksia voidaan pitää hyvinä: niissä näkyy perheiden hyvinvointiin ja lasten suojeluun liittyvä herkkyys reagoida.
12. Ohjelman verkkosivujen kävijämäärä nousi muihin päihdeaiheisiin valistussivustoihin verrattuna korkeaksi niinä kuukausina (maaliskuussa 22 484 ja syyskuussa 15 896 kävijää), joiden aikana ohjelmaa mainostettiin

mediassa. Sen sijaan kesäkuukausina ja joulukuussa lastenseurassa.fi – sivuilla kävi vähän ihmisiä. Ohjelman jatkuessa haasteena on sivujen sisällön jatkuva kehittäminen niin, että aihepiiristä kiinnostuneet kävisivät toistuvasti katsomassa, mitä uutta sivuilta löytyy. Yksi tällainen kehittämis-toimi voisi olla keskustelu- ja kannanottomahdollisuuksien parantaminen.

13. Ohjelman verkkosivuille keväällä 2009 lähetettyjen puheenvuorojen määrä (317) jäi esimerkiksi A-klinikkasäätiön Päihdelinkin Kotikanavalle samaan aikaan lähetettyjen puheenvuorojen määrään (550) verrattuna pieneksi. Yksi ilmeinen syy tähän oli se, että lastenseurassa.fi –sivuilla kävijöillä ei ollut mahdollisuutta aloittaa uusia keskusteluketjuja. Jos sivuille jatkossa halutaan vilkkaampaa keskustelua, tuo mahdollisuus on syytä avata. Tällöin saattaa kuitenkin muodostua pieni aktiiviosallistujien joukko, joka vie keskustelua haluamaansa suuntaan ja ehkä irti Viisas vanhemmuus – ohjelman aihepiiristä ja tavoitteista.
14. Kevään 2009 puheenvuoroissa ja syksyn 2009 vastauksissa Päivän kysymyksiin ja Saako lasten seurassa käyttää alkoholia –mielipidetiedusteluun otettiin kantaa Viisas vanhemmuus –ohjelman esiin nostamiin kysymyksiin. Kannanotoissa puolustettiin sekä kohtuukäyttöä että raittiutta lasten seurassa, tuotiin esiin ongelmallisen alkoholin käytön seurauksia, korostettiin vanhempien esimerkkiä ja vastustettiin alkoholin ostamista alaikäisille. Päivän kysymykseen, saako lasten seurassa humaltua, 76 prosenttia vastasi ei; humalajuomista puolustaneita puheenvuoroja oli hyvin vähän. Näytti siis siltä, että verkkosivuilla kokoontui vastuullisten ja valveutuneiden vanhempien ”seurakunta”.
15. Viisas vanhemmuus -ohjelman arvosteleminen esimerkiksi Alkon kaksinaismoraalista, syyllistämisestä tai vaikutuksettomuudesta oli vähäistä sekä ohjelman verkkosivuille lähetetyissä puheenvuoroissa että laajemmassa mediajulkisuudessa. Mainintoja ja muita merkkejä ohjelman puhuttelevuudesta oli enemmän; esimerkiksi internetin keskustelufoorumilla ja blogeissa ohjelma viritti pohdintaa alkoholin käytöstä lasten seurassa. Mutta kaikkiaan ohjelman mediajulkisuus jäi aihepiirin tarjoamiin mahdollisuuksiin nähden niukaksi. Julkisuuden laajentamista mietittäessä kannattaa toisaalta muistaa se, että verkkokeskustelujen tavoin mediajulkisuus saattaa irtautua ohjelman aiheesta ja tavoitteista.
16. Kaikesta edellä sanotusta voidaan tehdä se johtopäätös, että Viisas vanhemmuus –ohjelmaa on syytä ja kannattaa jatkaa. Yksi tärkeä ohjelman kehittämisen kysymys on se, millä toimintamuodoilla ongelmallisesti alkoholia käyttäviä vanhempia voitaisiin parhaiten puhutella.

Kirjallisuusviitteet

- Aloite vanhempien alkoholin käytön ja siitä lapsille aiheutuvien ongelmien vähentämiseksi. Muistio ja aloite sosiaali- ja terveysministeriölle 31.1.2007.
- Anderson, P., Chisholm, D. & Fuhr, D. (2009). Effectiveness and cost-effectiveness of policies and programmes to reduce the harm caused by alcohol. *Lancet* 2009; 373: 2234-2246.
- Asetus alkoholiyhtiön toiminnasta. Asetus 243/2000. www.finlex.fi.
- Babor, T.F. et al. (2003). *Alcohol: No Ordinary Commodity. Research and public policy*. Oxford Medical Publications. Oxford, Oxford University Press.
- Boots, K. & Midford, R. (2004). *Mass Media Marketing and Advocacy to Reduce Alcohol-related Harm*. Julkaisussa Heather, N. & Stockwell, T. (eds.). *The Essential handbook of Treatment and Prevention of Alcohol Problems*. John Wiley & Sons Ltd.
- Borg, S., Ketola, K., Kääriäinen, K., Niemelä, K. & Suhonen, P. (2007). *Uskonto, arvot ja instituutiot: suomalaiset World values –tutkimuksissa 1981-2005*. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja.
- Böök, M.L. & Perälä-Littunen, S. (2008). Children need their parents more than a pizza in the fridge! Parental responsibility in a Finnish newspaper. *Childhood* 15 (1): 74-88.
- Edwards, G., Anderson, P., Babor, T.F. et al. (1994). *Alcohol policy and the public good*. Oxford, Oxford University Press.
- Hakkarainen, P. (2000). *Tupakka: nautinnosta ongelmaksi*. Tampere: Vastapaino.
- Halme, N. (2009). Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Tampereen yliopisto, Hoitotieteen laitos. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksia* 15/2009.
- Helakorpi, S., Uutela, A., Prättälä, R. & Puska, P. (1996). Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen 1996. *Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B* 12/1996.
- Helakorpi, S., Uutela, A., Prättälä, R., Berg, M.-A. & Puska, P. (1997). Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen 1997. *Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B* 10/1997.
- Helakorpi, S., Patja, K., Prättälä, R., Aro, A. & Uutela, A. (2002). Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2002. *Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B* 12/2002.
- Holmila, M., Warpenius, K., Warsell, L., Kesänen, M. & Tamminen, I. (2009). Paikallinen alkoholipolitiikka. Pakka-hankkeen loppuraportti. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti* 5/2009.
- Holmila, M., Huhtanen, P., Martikainen, P., Mäkelä, P. & Virtanen, A. (2009). Lasten huoltajien alkoholinkäytön ja haittojen kehitys. Julkaisussa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi* 2009. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*.
- Häyry, H., Häyry, M. & Karjalainen, S. (1987). Paternalismi ja suomalainen tupakkapolitiikka. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 24 (5-6): 304-310.
- Itäpuisto, M. (2005). Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. *Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet* 124.
- Jallinoja, P., Piispa, M. & Tigerstedt, C. (2003). Koko totuus huumekampanjasta. Valtakunnallisen hankkeen arviointi. *Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja* 10/2003.
- Järventaus, A. (2007). Päihdeperheen lapsi ei ole passiivinen uhri. *Mielenterveys* 4/2007.
- Kallio, E. (2005). Kasvatus hajoavassa ajassa. Nuorten arvot ja moraalikasvatuksen mahdollisuudet. *Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto*.
- Karlsson, T., Raitasalo, K. & Holmila, M. (2007). Alaikäisten alkoholihankintojen sietämätön helppous. Julkaisussa Tigerstedt, C. (toim.). *Nuoret ja alkoholi. Alkoholi- ja huumeututkijain seura, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura*, julkaisuja 75.
- Karlsson, T. (toim.) (2009). *Suomen alkoholiolot 2000-luvun alussa. Kulutus, haitat ja politiikka*. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti* 15/2009.
- Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. 5.12.2007.
- Lastensuojelu 2008. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, tilastoraportti* 19/2009.
- Latendresse, S.J. et al. (2008). Parenting Mechanisms in Links Between Parents' and Adolescents' Alcohol Use Behaviors. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research* 32 (2): 322-330.

- Metso, L., Ahlström, S., Huhtanen, P., Leppänen, M. & Pietilä, E. (2009). Nuorten päihteiden käyttö Suomessa vuosina 1995-2007. ESPAD-tutkimuksen tulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 6/2009.
- Mustonen, H., Mäkelä, P. & Huhtanen, P. (2009). Miten suomalaisten alkoholin käyttötilanteet ovat muuttuneet 2000-luvun alussa? Yhteiskuntapolitiikka 74 (4): 387-399.
- Myllärniemi, A. (2006). Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja 7/2006.
- Mäkelä, P. (2007). Kohtuukulutajille kertyy valtaosa alkoholihaitoista. *Promo* 50: 30-31.
- Mäkelä, P., Mustonen, H. & Huhtanen, P. (2009). Suomalaisten alkoholinkäyttötapojen muutokset 2000-luvun alussa. Yhteiskuntapolitiikka 74 (3): 268-289.
- Nuoret ja alkoholi. (2009). Käsikirjoitus Esa Österberg. Alkon esite.
- Peltoniemi, T. (2005). Suomalaisten lasinen lapsuus 1994 ja 2004. *Tiimi* 41 (2): 4-10.
- Pietikäinen, M. (2009). Kouluterveyskysely 2009. Julkaisematon esitelmä, Kouluterveyspäivät 3.11.2009-
- Piispa, M. (1997). Valistus, holhous, suojele. Tutkimus alkoholipoliittisesta ja tupakkapoliittisesta mielipideilmastosta. *Acta Universitatis Tampensis* 564.
- Piispa, M. (2002). Jätetäänkö nettikeskustelut huumeista liberaaleille? *Tiimi* 38 (2): 12-13.
- Piispa, M. (2008). Kännissä olet ääliö –kampanjan arviointi. Julkaisussa Kännissä olet ääliö – valistuskampanja alkoholijuomien väärinkäyttöä vastaan. Toteutus ja arviointi. Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry.
- Piispa, M., Helakorpi, S., Laitalainen, E., Uutela, A. & Jallinoja, P. (2008). Huumekontaktit ja huumemielipiteet. Tutkimus työikäisistä suomalaisista 1996-2007. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 5/2008.
- Rainio, S., Pere, L., Lindfors, P., Lavikainen, H., Saarni, L. & Rimpelä, A. (2009). Nuorten terveystapatutkimus 2009. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2009. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 47/2009.
- Raitasalo, K. (2009). Drinking in presence of children. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Rimpelä, A., Rainio, S., Huhtala, H., Lavikainen, H., Pere, L. & Rimpelä, M. (2007). Nuorten terveystapatutkimus 2007. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2007. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 63/2007.
- Roine, M. (2009). Lasinen lapsuus –kysely 2009: Joka neljäs suomalainen kokee lapsuudenkodissaan käytetyn liikaa päihteitä. *Tiimi* 45 (6): 4-7.
- Salasuo, M. & Tigerstedt, C. (2007). Miten nuorten juomista on tutkittu 1950-2007? Julkaisussa Tigerstedt, C. (toim.). Nuoret ja alkoholi. Alkoholi- ja huumeututkijain seura, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 75.
- Simpura, J. (1982). Vapaan viinan aika. 50 vuotta suomalaista alkoholipoliitikkaa. Tampere: Kirjayhtymä.
- Smith, G.T. et al. (1999). Children's Perceptions of Parental Drinking: The Eye of the Beholder. *Journal of Studies on Alcohol* 60.
- STT (2009). Lastensuojaus on suomalaiselle tärkein arvo. STT:n uutinen 3.6.2009.
- Sulkunen, P., Rantala, K. & Määttä, M. (2003). Kantaaottamattomuuden etiikka ja ehkäisevän päihdetyön ongelma kulutusyhteiskunnassa – esimerkkinä Klaari-projekti. *Janus* 11 (2): 100-121.
- Törrönen, J. (toim.) (2004). Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisaatelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Valtioneuvoston periaatepäätös alkoholipoliittikan linjauksista 2003.
- Vanhanen, M. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007. www.valtioneuvosto.fi.
- Virtanen, M. (1981). Valistuksen virittävyys. Kohtuus on olemassa –kampanja Alkon politiikan osana. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 147/1981.
- Virtanen, M. (1982). Änkyrä, tuiske, huppeli. Muuttuva suomalainen humala. Juva: WSOY.
- White, H., Johnson, V. & Buyske, S. (2001). Parental modeling and parenting behavior effects on offspring alcohol and cigarette use: a growth curve analysis. *Journal of Substance Abuse* 12 (3): 287-310.
- Yu, J. (2003). The association between parental alcohol-related behaviors and children's drinking. *Drug and Alcohol Dependence* 69 (3): 253-262.

Aineistolähteet

Alkoholiohjelma 2008-2011: Kumppanuustalkoiden viestit vietiin eteenpäin.

<http://info.stakes.fi/alkoholiohjelma>.

Alkon alkoholipoliittisen työryhmän/valiokunnan kokousten pöytäkirjat 2008.

Soinio, N. (2009a). www.lastenseurassa.fi -verkkosivuston seurannan väliraportti 2.3.-14.4.2009.

Soinio, N. (2009b). www.lastenseurassa.fi -verkkosivuston seurannan väliraportti, syksy 2009.

Tuominen, I. (2008). Vanhempien alkoholinkäytön vaikutukset lapsiin. Alkon alkoholipoliittisen työryhmän taustamuistio 17.6.2008.

Viisas vanhemmuus –ohjelman asiantuntijaryhmän kokousten pöytäkirjat 2008-2009.

Viisas vanhemmuus –ohjelman ohjelmasuunnitelma 21.10.2008.

Liite 1

Ohjelman verkkosivuilla syksyllä 2009 esitetyn Saako lasten seurassa käyttää alkoholia –mielipidetiedustelun kysymykset ja niihin annettujen vastausten jakautumat 30.11.09 mennessä.

	%
Kuinka usein tavallisesti juot alkoholijuomia?	
- Päivittäin tai lähes päivittäin	13
- Viikoittain	42
- Kerran pari kuukaudessa	26
- Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	13
- En koskaan	6
- N: 5 162	
Millainen alkoholinkäyttö on mielestäsi kohtuullista?	
- Muutama lasi silloin tällöin	31
- Jos juomisesta ei aiheudu haittaa itselle tai muille	36
- Jos juotaessa ei humallu	14
- Jos humaltuu harvoin	13
- En ole miettinyt asiaa	5
- N: 4 755	
Saako lasten läsnä ollessa humaltua?	
- Ei, ei missään tapauksessa	40
- Saa, jos humaltuminen ei vaikuta aikuisen käytökseen	38
- Saa, kunhan joku seurueesta pysyy selvänä ja huolehtii lapsista	16
- Saa, lapsetkin viihtyvät, kun aikuiset ovat iloisia	4
- En ole ajatellut asiaa	1
- N: 4 442	
Voiko lasten läsnä ollessa ylipäätään käyttää alkoholia?	
- Ei, ei missään tilanteessa	8
- Voi, jos se jää muutama lasilliseen	63
- Voi, kunhan lapselle ei aiheudu haittaa	25
- Voi, lasten läsnäolo ei muuta mitään	3
- En ole ajatellut asiaa	1
- N: 4 193	

Oletko kohdannut aikuisten alkoholinkäyttöön liittyviä ongelmia perhejuhlien yhteydessä?

- En koskaan 30
- Muutaman kerran 44
- Aina silloin tällöin 19
- Lähes aina 7
- N: 3 953

Vanhemmat tai muut läheiset voivat omalla esimerkillään vaikuttaa lasten ja nuorten alkoholinkäyttöön.

- Täysin samaa mieltä 66
- Jokseenkin samaa mieltä 27
- Jokseenkin eri mieltä 3
- Täysin eri mieltä 3
- En osaa sanoa 1
- N: 3 717

Lapsi ei kiinnitä huomiota aikuisten alkoholinkäyttöön.

- Täysin samaa mieltä 2
- Jokseenkin samaa mieltä 5
- Jokseenkin eri mieltä 21
- Täysin eri mieltä 71
- En osaa sanoa 2
- N: 3 634

Pitääkö vanhempien keskustella lapsen tai nuoren kanssa alkoholinkäyttöön liittyvistä asioista?

- Ei, jos vanhemmat itse eivät käytä alkoholia lainkaan tai käyttävät sitä hyvin vähän 1
- Ei, koulussa kerrotaan alkoholinkäytön vaaroista riittävästi 2
- Kyllä, alkoholinkäytöstä on hyvä keskustella riippumatta siitä, käyttävätkö vanhemmat itse alkoholia 80
- Kyllä, jos lapsi kysyy 5
- Kyllä, siinä vaiheessa kun nuori alkaa pohtia suhdetta omaan alkoholinkäyttöönsä 12
- N: 3 528

Onko sinusta hyväksyttävää, että vanhemmat ostavat alaikäisille lapsilleen alkoholia?

- Ei missään tapauksessa 66
- En itse ostaisi, mutta ymmärrän vanhempia, jotka tekevät niin 12
- Kyllä, mikäli kyse on pienestä määrästä mietoja alkoholijuomia 13
- Kyllä, koska nuoret saavat hankittua juomansa joka tapauksessa jostain 10
- N: 3 481

Voiko 15-vuotiaalle tarjota esimerkiksi pullon siideriä, jos vanhemmat ovat läsnä?

- Ei missään tapauksessa 43
- En itse tarjoaisi, mutta ymmärrän vanhempia jotka tarjoavat 20
- Kyllä, nuoren on hyvä oppia hallittu alkoholinkäyttö valvotusti 31
- Kyllä, koska nuoret juovat alkoholia joka tapauksessa jossain 6
- N: 3 434

Liite 2

Ohjelman verkkosivuilla syyskuussa 2009 esitetyt Päivän kysymykset ja niihin annettujen vastausten jakautumat.

	Kyllä %	Ei %	N
Saako lasten seurassa käyttää alkoholia?	58	42	245
Voiko rippijuhlissa tarjota kuohuviiniä?	82	18	1315
Onko alkoholi aina rähinäjuoma?	10	90	594
Saako alaikäiselle teinille tarjota lasillisen?	44	56	541
Voiko lasten seurassa tulla hilpeään hiprakkaan?	41	59	327
Kuuluuko kuohuviini kastejuhlisiin?	28	72	363
Onko OK ostaa yksi siideri omalle alaikäiselle lapselle?	26	74	450
Saako lasten seurassa humaltua?	24	76	628
Saako lasten seurassa nauttia saunakaljan?	90	10	814
Pitääkö lapselle puhua alkoholista?	90	10	392
Voiko lasten läsnä ollessa humaltua, jos joku seurueesta on selvä ja huolehtii lapsista?	59	336	41
Kuuluuko viini arkiaterialle?	47	53	490
Onko tärkeää, että aikuinen pohtii, miten käyttää alkoholia lasten seurassa?	95	5	286
Kuuluuko alkoholi vain juhliin?	31	69	292

Liite 3 Verkkosivujen etusivu ja ilmoituksia



*Onko alkoholinkäyttö
jokaisen oma asia?*

Miten sinä käytät alkoholia lasten seurassa?
Muodosta mielipiteesi:

www.lastenseurassa.fi



*Miltä isän
ja äidin juominen
näyttää metrin
korkeudelta?*

Miten sinä käytät alkoholia lasten seurassa?
Muodosta mielipiteesi:

www.lastenseurassa.fi



*Hur mycket
är för mycket
för barnaögon?*

Hur använder du alkohol i sällskap av barn?
Bilda dig en egen åsikt:

www.lastenseurassa.fi



Kuuluuko kuchurini rippijuhlaan?

Miten sinä käytät alkoholia lasten seurassa?
Muodosta mielipiteesi:

www.lastenseurassa.fi



Mitä ovat normaalit ruokajuomat?

Miten sinä käytät alkoholia lasten seurassa?
Muodosta mielipiteesi:

www.lastenseurassa.fi